SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

KNJIŽEVNE NOVINE

ORGAN SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

GODINA I BROJ 25 | Adresa uredništva i administracije: Francuska 7 — Telefon: 28-098 | BEOGRAD, UTORAK, 3 AVGUST 1948 | LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO UTORKOM | PRIMERAK 3 DINARA

Pred novim zadacima

Čedomir MINDEROVIĆ

Peti kongres — još jedan od istoriski značajnih događaja u razvitku naših naroda i još jedna od sudbonosnih pobeda nove Jugoslavije i u našoj unutrašnjoj politici i na međunarodnom planu — izrazio je snažnu, nesalomljivu jedinstvenost KPJ i njenu nepokolebljivu rešenost da nastavi putem izgradnje socijalizma — putem čvrste solidarnosti međunarodnog proleterskog revolucionarnog pokreta, sa Sovjetskim Savezom na čelu. Ta jedinstvenost i rešenost, prekaljivane u toku dvadesetogodišnje negalne borbe protiv surovih režima monarhofašističkih klika u bivšoj kapitalističkoj Jugoslaviji i u toku herojske oružane borbe naših naroda protiv okupatora i domaćih izdajnika, borbe vođene pod rukovodstvom KPJ, njenog Centralnog komiteta, druga Tita — utoliko su značajnije i za naše narode i za međunarodni revolucionarni radnički pokret, ukoliko su izraženi baš danas, kada su naš Centralni komitet, KPJ, narodi Jugoslavije izloženi potpuno neopravdanim, grubo-besprincipijelnim napadima rukovodstava nekoliko komunističkih partija. Ta jedinstvenost i rešenost potvrdili su ne samo visoku teoretsku i političku principijelnost KPJ, nego i duboku internacionalističku svest kako KPJ tako i naroda Jugoslavije, — i pored teških napada Kongres naše Partije najodlučnije je podvukao neraskidivu povezanost i naše Partije i naših naroda sa Partijom i narodima bratskog Sovjetskog Saveza, sa partijama i narodima oslobođenih demokratskih zemalja, sa revolucionarnim partijama i narodima čitavog slobodoljubivog čovečanstva.

Tok Kongresa — referati Centralnog komiteta, iscrpna i konkretna diskusija u kojoj je učestvovao veliki broj delegata i, najzad, Statut, Program, Rezolucija o osnovnim narednim zadacima, Rezolucija o odnosu KPJ prema Informbirou, kao i izbor najviših partiskih foruma — osvetlio je marksističko-lenjinističkim kritičkim metodom ulogu i razvoj naše Partije na čelu borbe naših naroda za njihovo nacionalno i socijalno oslobođenje, njeno mesto i značaj u frontu međunarodnog naprednog pokreta protiv fašističko-imperijalističkih snaga u svetu, kao i njen doprinos tom pokretu. Tok i rezultati Kongresa naše Partije još jače su učvrstili veru naših naroda u sebe, u svoju Partiju, u front mira i socijalizma u svetu, sa pobedonosnim Sovjetskim Savezom na čelu.

Rezolucija Kongresa o osnovnim narednim zadacima organizacija KPJ, izrađena i usvojena na osnovu svestrane naučne analize dosadašnjeg razvoja KPJ i stanja u našoj zemlji na organizacionom, političkom, ekonomskom i kulturnom planu, pretstavlja snažno oružje naših partijskih i najširih masa trudbenika grada i sela za postizanje novih pobeda naše otadžbine na putu izgradnje socijalizma. Određujuci osnovne zadatke organizacione izgradnje Partije, osnovne zadatke propagande, osnovne zadatke u borbi za aktivizaciju masa u izgradnji socijalizma i za učvršćenje masovnih organizacija kao i za učvršćenje i izgradnju narodne vlasti, i osnovne zadatke daljeg proširenja i učvršćenja naše socijalističke ekonomike, Rezolucija, kao i referati, kao i diskusija, biće novi snažni pokretač naših naroda za učvršćenje i produbljavanje naših dosadašnjih velikih uspeha na svima sektorima društvenog života.

Za kulturne radnike, za pisce Jugoslavije, od naročitog su značaja, pored referata drugova Rankovića i Đilasa i reči u diskusiji druga R. Zogovića, delovi Rezolucije koji govore o osnovnim zadacima propagande.

Kongres je, kroz Rezoluciju, u pogledu propagande postavio pred članstvo KPJ sledeće zadatke :

»1) pojačati propagandu marksizma-lenjinizma u Partiji i u radnim masama i — pri tome — posvetiti naročitu pažnju izučavanju marksističko-lenjinističkog učenja o izgradnji socijalističkog društva. Treba pojačati a, borbu protiv pojava izopačavanja ili revizije marksizma-lenjinizma, protiv idealizma, mistike itd., čega ima naročito u školama;

2) sistematski razviti rad na marksističko-lenjinističkom izučavanju problematike naše zemlje. Zato treba organizovati rad na izradi i izučavanju istorije naše Partije, istorije radničkog pokreta naše zemlje, istorije narodnooslobodilačke borbe i problema izgradnje socijalizma kod nas. Ovaj zadatak treba shvatiti kao jedan od najnužnijih preduslova ideološkog obrazovanja partijskih kadrova i vaspitanja masa u duhu socijalizma;

3) voditi sistematsku borbu protiv neprijateljskih uticaja u kulturnom životu, protiv bezidejnosti i apolitičnosti, podižući ga na veći idejni i umetnički nivo;

4) raditi na razvijanju naučnog života, na učvršćivanju postojećih naučnih institucija i na stvaranju novih, okupljajući sve pozitivne naučne radnike i pomažući im u njihovom radu;

5) ukazivati svestranu idejnu pomoć **za razvitak književnosti i svih grana umetnosti boreći se protiv dekadentnih i formalističkih shvatanja i tendencija, boreći se za visoku idejnost i visoki kvalitet naše književnosti i umetnosti uopšte.«**

Nesumnjivo je da će se na ostvarivanju navedenih zadataka sa kulturnog sektora života i izgradnje naše zemlje, naše nauke, književnosti i umetnosti uopšte, okupiti ne samo članovi KPJ, nego i najširi aktivi naših naučnika, književnika i umetnika. Put, perspektiva koje su Kongres i Rezolucija otvorili pred našim kulturnim radnicima, put i perspektiva novih borbi i novih pobeda za svestraniji i plodonosniji razvitak naše nauke i umetnosti, naše kulture uopšte — to su put i perspektiva najsvetlijih stvaralačkih težnji naših naroda.

Petogodišnji plan ekonomskog razvitka naše zemlje, svestrana materijalna, ekonomska izgradnja na socijalističkoj osnovi, koju ostvaruju milionske mase naših trudbenika grada i sela, preobražavajući iz dana u dan materijalni lik i život naše otadžbine, revolucionarno menjaju i duhovni lik naših najširih narodnih slojeva, njihovu svest. Ideološko i kulturno uzdizanje kadrova i radnih masa nerazdvojno je vezano s ostvarivanjem zadataka u izgradnji materijalne osnove kulture. Neophodno je u široke radne mase neprestano unositi socijalističku svest i kulturu, a zato je potrebno da se sve više uzdižu teoretski izgrađeni kadrovi kako u ostalim oblastima tako i — naročito — u oblasti kulture. Pred kulturnim radnicima nove Jugoslavije, pred naučnicima, piscima i umetnicima uopšte, postavljaju se, na svakom od tih kulturnih sektora posebno, zadaci produbljavanja opštekulturne revolucije, još svestranijeg i življeg razvijanja svih stvaralačkih snaga. A radi ostvarivanja tih zadataka, naši naučnici, pisci, umetnici — naši kulturni radnici uopšte moraju se u mnogo većoj meri, u individualnom radu, u stvaralačkoj praksi, kroz organizacije, sistematski naoružavati teorijom marksizma-lenjinizma, moraju sve više usvajati nauku Marksa-Engelsa-Lenjina-Staljina. Taj zadatak postavlja se u istoj meri i pred našu književnu kritiku, koja bez sigurnog oružja marksizma-lenjinizma ne može uspešno voditi borbu protiv dekadentno-formalističkih zaostaka i uticaja u našoj književnosti, za dela idejno-sadržajno i umetnički-formalno višeg kvaliteta. Takvu intervenciju, takvu aktivnost od naših književnih i uopšte umetničkih kritičara očekuju ne samo književnici i umetnici nego i najšire narodne mase naših trudbenika kojima su namenjena, u našoj otadžbini, dela naših umetnika i književnika.

Naša umetnička i književna kritika, naoružana naukom marksizma-lenjinizma, sem toga treba da interveniše protiv površne deklarativnosti, protiv olake improvizacije koja je u našem umetničkom stvaralaštvu u poslednje vreme prilično karakteristična pojava — da se stvaralački zalaže za dublju sadržajnost i idejnost umetničkog dela, za formalno zrelija ostvarenja, za puni umetnički odraz istoriskog, revolucionarnog preobražajnog procesa naše stvarnosti i našeg čoveka.

U oslobođenoj zemlji, u punom razmahu i rascvetu svih stvaralačkih snaga, naročito na materijalnom planu koji je i vidljiviji, u borbi za stvaranje osnovnih novih organizacionih oblika kulturnog života, naši narodi već su postigli nesumnjivo značajne uspehe. Za naše kulturne radnike težište napora i borbe već se uveliko prenosi dalje — na borbu ne samo za dalje razvijanje tih novih organizacionih formi života na kulturnom sektoru izgradnje, nego i za viši kvalitet svih grana kulturnog života, nauke, književnosti, umetnosti. Perspektivnost naše opšte kulturne politike na bazi socijalističke ekonomske izgradnje, velika materijalna sredstva koja naša država ulaže u izgradnju kulturnih i umetničkih institucija (filmski grad, pozorišta, opere, kulturni domovi itd.) svedoče ne samo o korenitim materijalnim promenama u životu naših naroda danas i u budućnosti, nego u isto tolikoj meri i o perspektivi opšteg, svestranog podizanja materijalnog i kulturnog nivoa života naših naroda. A ta činjenica, sa svoje strane, obavezuje naše pisce, naše umetnike uopšte na nove značajne zadatke, na širu i veću produktivnost, na razvijanje, na kvalitativno i kvantitativno pojačanje napora za stvaranje novih dela (drame, scenarija, libreta, masovne pesme itd.).

Među najznačajnije zadatke koji stoje pred našim piscima i umetnicima spada: delima visokog kvaliteta odraziti veličinu, lepotu i revolucionarni značaj naše narodnooslobodilačke borbe kao i našu novu stvarnost, nove društvene odnose u našoj otadžbini rođene u toj borbi i našeg novog čoveka koji se kali u borbi za izgradnju socijalizma, i time, na svoj način, uticati na razvitak naše zemlje.

Kritika, časopisi, umetnička udruženja, razni oblici teoretsko-idejnog i umetničko-stvaralačkog rada u punoj meri treba da obuhvate i naše najmlađe kadrove umetnika, pisaca i kulturnih radnika uopšte, jer je to jedan od osnovnih neophodnih preduslova za pun, pravilan i svestran razvoj svih naših stvaralačkih snaga na kulturnom frontu izgradnje.

Peti kongres KPJ najnovija je blistava stranica istorije nove Jugoslavije. Ali, istovremeno, i nova, najčasnija obaveza kako za članove naše herojske Partije, tako i za najšire slojeve naših pravih, napretku i budućnosti naroda odanih trudbenika nauke i kulture, među kojima pisci imaju takođe vrlo odgovorno mesto.

Peti kongres KPJ bio je istoriski značajna manifestacija idejne, političke i moralne snage naših naroda i pretstavlja nov odlučan korak u učvršćenju i obogaćivanju svih velikih tekovina najplemenitijih težnji i borbe naših naroda.

Zrelim umetničkim delima, delima visokog kvaliteta odraziti idejnu, političku i moralnu — stvaralačku snagu naših naroda, koja je tako veličanstveno došla do izraza na Petom kongresu naše Komunističke partije, smele predvodnice naroda u borbi za oslobođenje i za izgradnju socijalizma — to je zadatak pisaca i umetnika nove Jugoslavije, časni zadatak čijim će ostvarenjem opravdati ljubav i poverenje kako KPJ tako i naroda.

Dokumenti herojskog puta naše Partije

U Umetničkom paviljonu u Beogradu otvorena je, povodom Petog kongresa KPJ, izložba partiske štampe. Na izložbi je zastupljen samo deo štampe, legalne i ilegalne, koju je izdavala naša Partija od 1937 godine. Izložene su i fotografije rukovodilaca i zaslužnih trudbenika partiske štampe od kojih su mnogi svojom krvlju zapečatili svoja ubeđenja. Skice označene na karti pokazuju mesta u kojima su radile ilegalne štamparije i tehnike, a sem toga izložene su i makete pojedinih štamparija iz vremena narodnooslobodilačkog rata. Izložba govori potresno i ubedljivo o herojskom putu Komunističke partije Jugoslavije, o njenoj borbi, pod najtežim uslovima duboke ilegalnosti, protiv krvavih nenarodnih režima stare Jugoslavije. I govori dokumentima o pobedonosnoj borbi Partije i naroda u velikom oslobodilačkom ratu, o dubokoj i čvrstoj vezi Partije, radničke klase i svih naroda Jugoslavije u borbi za izgradnju socijalizma. Izložba je i dokumenat pomoći i podrške naše Partije i naših naroda — borbi radničke klase i porobljenih naroda u svetu. Izložba je još jedna od bezbrojnih činjenica koje dokazuju vernost naše Partije principima marksizma-lenjinizma, nepokolebljivu ljubav Partije i naroda prema velikoj zemlji socijalizma SSSR.

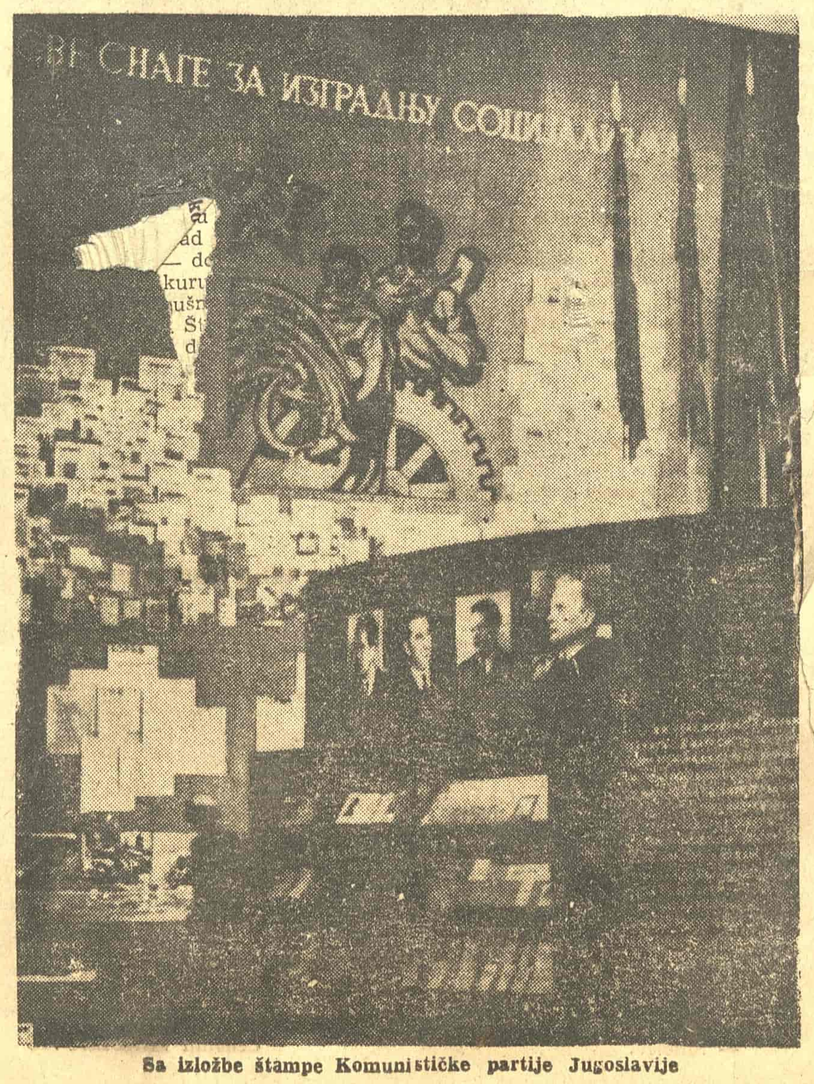

Sa izložbe štampe Komunističke partije Jugoslavije

KOD ZIDARA

Mihailo LALIĆ

Već više od tri godine nova radilišta uporno, brzo i uspješno mijenjaju lik i izgled porušenih beogradskih ulica i četvrti. Na prostorima gdje je, iza nakrivljenih kapija i mrtvih numera, rastao zelen korov po ruševinama — podignute su građevine zamašnih razmjera, čvršće, ljepše, i više od onih što su tu bile. Na mjestima gde su kroz oslijepljene prozorske okvire vapili ogorjeli, od požara počađali, zidovi — penju se u petospratne visine oštri bridovi novih zgrada. Nema više onih pustih poljana bez smisla i oblika gdje su se bacali otpaci i skupljali bezprizorni. prosjaci i napušteni psi pod mjesečinom.

Danas u Beogradu, kao i u mnogim našim gradovima, ima ulica u kojima je toliko novog napravljeno da ih je teško prepoznati i, s druge strane, nema ni jedne ulice u kojoj nije nešto novo i dobro sagrađeno, uređeno ili podignuto. U toj atmosferi svakodnevnog rada i stvaranja — šoferi i kočijaši su odavno navikli da svoja vozila spretno provlače kroz prolaze stiješnjene gomilama građevinskog materijala; frontovci su, u stalnim dobrovoljnim akcijama, naučili i prisvojili mnoge zidarske riječi i nazive; osjetno se promjenio i duh i lik zidara — graditelja . . .

Zidar - pedagog Kuzman Zurak

Oko prostranog gradilišta u Birčaninovoj ulici — prolazi su stiješnjeni, trotoari prekriveni cementnim gredama, šinama, snopovima čeličnih prutova, gomilama cigle, pijeska i drveta. Nad zasjenjenim pločnicima rastu u sunčanu visinu, golemi i okomiti kao hridine, nejednaki i zupčasti zidovi. Vjetar olujnog jutra donosi sa te strane prašinu, nejasne dozive i škripu dizalica koje nose u vis tovare cigle i maltera. Radnici se skoro ne opažaju — rasuti po visokim dugim zidovima, nagnuti nad poslom, zauzeti zidanjem, malterisanjem, prikivanjem trske, prinošenjem i dodavanjem materijala, oni se bolje vide tek kad se uđe u tu ogromnu košnicu rada. Hodnici su unutra uski od čitave mreže privremenih skela i ljestvica po kojima se penje, prolazi, radi i nosi. Tu saobraća mnoštvo punih i praznih »tragača« (drveni sandučić na ručkama za prenos cigle i maltera), tu se prepliće kucanje čekića, štropot lopata i škripa mistrija.

Od svih zidara tu najviše pada u oči Kuzma Zurak, zidar i učitelj zidara, sa svojom školom i svojih 15 učenika. Njegovi đaci ne sjede u klupama nego su rasuti po raznim »učionicama« gdje malterišu, zidaju ili prikivaju trsku. Po godinama od 15 do 56, po zavičajnosti iz raznih krajeva (ima ih iz Dalmacije, Makedonije, Kosova i beogradske okoline) —ovi kursisti su složni na poslu, jedinstveni u naporima, skoro podjednako spretni u radu. Zajedno su upisivali Državni zajam i zajedno sa svojim majstorom — u takmičenju za Peti Kongres Partije — išli da dobrovoljno rade na Zadružnom domu u Novoj Pazovi.

Kuzman Zurak je plećati džin širokih grudi i krupne lavovske glave s dobroćudnim rumenim licem. Rodom je iz Bjelina, iz Sjeverne Dalmacije, a u Beograd je došao kao pečalbar 1925 godine. Ljeti je nalazio posla; zimi ga je više tražio nego nalazio; nije bilo građevinarskog štrajka u kom nije učestvovao. Poslije oslobođenja je stalno na radu a niz građevina na kojima je radio na poseban način pokazuje kako se brzo, u svim pravcima i oblastima, kako se mnogo, sa koliko se plana, uspjeha i oduševljenja radi u našoj zemlji. Radio je na zgradi Bolnice, na magacinima Brodare, na zgradi Histološkog instituta, Tehničkog fakulteta, Klinike za rak, na radničkim stanovima u Ulici sedmog jula i na stanbenoj zgradi u Ulici kneza Miloša. Na tim radovima je dvaput pohvaljen, dvaput nagrađen, triput proglašen za udarnika, ali najvećim odlikovanjem smatra to što je prošle godine primljen u Partiju.

Radeći na osposobljavanju novih kadrova za građevinarstvo, Kuzman Zurak je u toku prošle godine spremio tri mlada zidara koji su položili ispit i sada rade kao kvalifikovani radnici. Ove godine je produžio sa spremanjem novih zidara.

— Tu vrstu posla, učenje drugih ne vole stari majstori — objašnjava on. — Kažu: »Duga je to priča, ne može se brzo postići uspjeh.« U stvari, može! Samo ti lijepo postupaj s učenikom, daj mu volju, ne žali truda i — uspjeh mora da dođe. Eto, za onu trojicu bio sam se sav zauzeo. Norma mi je išla na njih, tako da sve do novembarskog takmičenja nisam mogao biti proglašen za udarnika. No, ja sam se malo žrtvovao a osposobila su se tri nova zidara. Ove godine su mi to priznali — dobio sam o proslavi Sedmog jula 15.000 dinara nagrade za taj rad. Nego, nije samo u tome stvar. . .

Čvrstim, prosto zidarskim riječima, kratkim rečenicama, on objašnjava kako malo zidara imamo i kakvi su njihovi nedostaci.

— Ima među starijim majstorima mnogo takvih koji su prije rata ostajali bez posla, išli u druge zemlje da ga traže, lutali onako nezaposleni. Strašna je nezaposlenost za radnika-čovjeka: to se ne zaboravlja. Strah od toga stanja ušao im je u kosti. I sad im se čini da to nije baš posigurno otklonjeno. Misle: što brže radiš, što više novih naučiš — tim prije ćeš izgraditi sve i ostati bez posla. Kako da im objasniš: koliko još fabrika, škola, bolnica, stanbenih zgrada, magacina i šta ti ja znam, ima naša Partija da podigne! A zato moramo da izliferujemo čitave regimente novih majstora . .

U sobama gdje njegovi kursisti završavaju malterisanje, Zirak zadovoljno prevlači rukom po ravnim i glatkim površinama. On ne krije zadovoljstvo i s ohrabrujućim osmjehom kaže:

— Djeco, ovo vam je dobro. Ispupčenja nema i ne može da ga bude kad se ovako radi.

Stepenice, skele, ljestvice — vijugaju kroz labirint hodnika, penju se i spuštaju do odjeljenja gdje se prave i zakivaju plafonske trščane ljese. Ranije se to radilo po starom: posebno i pojedinačno zakivao se svaki prut trske direktno na tavanicu; posao spor, sitan, a težak i dosadan; radnik mora da stoji na skeli, s glavom zabačenom gore, da gleda u ekser koji zakiva — dok mu prašina neprestano sipi u oči i smeta poslu. Sad su organizacija i metod rada poboljšani: na drveni okvir od desetak kvadratnih metara, dolje na podu, gusto se prikuju trščani prutići a zatim se čitava ta tabla podigne i pričvrsti za »epstregere« (cementne grede) plafona. Tim je rad olakšan i ubrzan, a očima ne prijeti opasnost.

—Zidarstvo se svakodnevno usavršava, — kaže Zirak. — Ima već desetak načina da se uprosti, olakša i ubrza, samo ih treba znati i primijeniti. Nego, stari ne vole da mijenjaju — ukalupili se ljudi. Novi zidari su utom pogledu mnogo elastičniji.

Dok njegova grupa diže široku trščanu tablu, dok joj Zirak pomaže i glavom i rukama istovremeno — oko nas škrguću i na svoj način pjevaju dizalice. Tutnji mašina za cement. Negdje odozgo dozivaju — traže materijal.

— Taj Zirak je izgleda dobar majstor? . . .

— Originalan: partijac! — kaže Mato Tomas i dodaje — Danas devet njegovih kursista polažu ispit i već sutra ćemo imati nove kvalifikovane radnike, nove zidarske snage. Ima taj dobru metodu: zalaže se. Prije nego počne rad, dok još nikoga nema na radilištu, on okupi tu svoju »školu«, voda ih tamo — vamo i pokazuje »suvo zidanje«. »vezu cigle«, malterisanje . . . Kada se svrši pobjasni. Tako su po cio dan s njime.

Gospodar Mašine

Mato Tomas je takođe vrlo zanimljiv trudbenik ovog velikog Neimarovog radilišta. Plav i rumen čovjek još mlad, rodom iz hercevačkog sela kod Ijubuškog. Mato je još u vojsci zavolio mašinu. Poslije izlaska iz Armije zaposlio se u Beogradu i tražio da radi s mašinom. Završio je šestomjesečni kurs u Domu Više zanatske škole a aprila ove godine dala mu se prilika da pokaže što je na tom kratkom kursu naučio.

Došao je na novo radilište i začudio se videći da mašina — mješalica marke Opf stoji a kraj nje ljudi rukama miješaju beton.

— Zašto ne radi mašina? — zapitao je.

— Crkla! — objasnili su mu ukratko.

Može da se opravi, — rekao je on poslije pažljivog pregleda i sam počeo da radi na opravci.

Opravci se usprotivio tehničar — ubijeđen da je to uzaludan posao; evidentičar — valjda zato što bi poslije opravke morao da mijenja svoju šemu evidencije; neki stručni rukovodioci — ne zna se zašto. Odupirali su se navodeći »morske razloge«: da je to gubljenje vremena; da će mašina, i ako se opravi, trošiti mnogo goriva i maziva . . . U svemu, izgledalo je da će im biti mnogo krivo ako miješalicu ne pošalju u staro gvožđe.

— Mašina će se opraviti i trošiće mazivo i gorivo kao i sve ostale mašine, — zaključio je Mato Tomas i potražio glavnog mehaničara i rukovodioca mašina u preduzeću, Živkovića, da mu pomogne pri opravci .

Taj Živković je bio poznat kao stručnjak i već godinama je imao svoju privatnu mehaničarsku radnju. U preduzeću je primao platu od 21 dinar po satu a radio nije skoro ništa, ili bar ne ništa korisno. On se naročito energično usprotivio opravci mašine:

— Ja, kao dugogodišnji stručnjak nisam je mogao opraviti, a otkud da je opravi ovaj nadničar sa kursa!

Sutradan kada je »nadničar« došao da nastavi rad na opravci — glavni mehaničar je bio pripremio sve da se mašina razmontira i baci u staro gvožđe. Pomoćnik, koji je ranije radio uz mašinu, bio je već premješten na drugo radilište i spremao se da pođe. Tada je Mato Tomas rekao sve što misli o toj »zavjeri protiv mašine«, na svoju ruku zadržao pomoćnika i, s njim zajedno, produžio da opravlja...

— Kada sam pošao kući, zaključao sam mašinu: bojao sam se da mi ne podvali sabotažom.

Dan kasnije mašina je proradila i radi već mjesecima bez zastoja i bez greške. Svojim radom ona zamjenjuje skoro 50 ljudi na jednom od najtežih zidarskih poslova.

Nešto slično desilo se prije mjesec dana na Neimarovom radilištu u Malajničkoj ulici. Tamo su zapustili mašinu i već htjeli da je šalju na generalnu opravku zupčanika. Opravka bi trajala oko dvadeset dana, a mašina je baš u to vrijeme bila najpotrebnija. Pri pregledu, Tomas je ustanovio da glavni kvar nije na zupčanicima nego na osovini; pošto je uočio i otklonio smetnju — mašina je produžila da radi i pomogla dovršavanju zgrade.

Od prvog maja 1947 godine Tomas je šest puta jedno za drugim proglašen za udarnika. U maju ove godine odlikovan je Medaljom rada. Sem poslova na radilištu i u redovnom radnom vremenu često mu se pružala prilika da, drugim radilištima ili prosto na putu ukaže pomoć mašinama i onima koji se bakću oko njih.

— Za mene je mašina prosta, poznata i mila stvar, od nje ja nemam zime. Ako je paziš — pazi i ona tebe. Poslije rada očistim je tako da bih iz nje mogao jesti. I to nije teško ako se radi. Nažalost imamo ponegdje lijenih i glupih ljudi — od njih dolaze kvarovi i svako zlo. Mučno mu da radi, čini mu se nije to njegovo; lijen je da promisli i uvidi da je to baš njegovo i to njegovo najbolje oružje.

★

U atmosferi svakodnevnog rada i stvaranja, osjetno se promijenio uzdigao i uobličio plemeniti duh i lik zidara-graditelja. On je zavladao zanatom, poslom, svojom mašinom i svojom sudbinom i ni čim ne primjećuje kako su često sasvim nove riječi i misli koje kaže, kako su velike promjene ne samo oko njega nego i u njemu.

Narodna vlada Narodne Republike Bosne i Hercegovine istaknutim radnicima na izvršenju Petogodišnjeg plana

Povodom proslave 27 jula, Dana narodnog ustanka u Bosni i Hercegovini, a u interesu privrednog i kulturnog razvitka i socijalističke izgradnje Bosne i Hercegovine, vlada Narodne Republike Bosne i Hercegovine na svojoj sednici od 17 jula 1948 donela je odluku da se nagrade istaknuti radnici na izvršenju Petogodišnjeg plana u 1947/48 godini.

Vlada Narodne Republike Bosne i Hercegovine dala je ove nagrade: I) za naučni rad i primenu nauke u privrednoj izgradnji i podizanju narodnog zdravlja 435.000 dinara; II) za organizaciju rada i za unapređenje procesa proizvodnje — udarnici, novatori, racionalizatori i istaknuti organizatori privredne izgradnje 895.0000 dinara; III) za kulturno umetnički rad i narodno prosvećivanje: književnost 70.000, likovna umetnost 80.000, pozorišna umetnost (dramska i operska režija, dirigovanje, koreografija, gluma i operske pevačke uloge) 285.000, muzičko-pedagoški rad 65,000, film 40.000, borba protiv nepismenosti 70.000 dinara; IV) za unapređenje poljoprivrede i zadrugarstva 155.000 dinara; V) za unapređenje školstva i nastave 110.000 dinara. Nagrade su dobili: 28 naučnih radnika i radnika na primeni nauke; 52 višestruka udarnika; 5 novatora; 5 racionalizatora; 24 organizatora privrednih preduzeća; 5 književnika; 6 likovnih umetnika; 3 režisera drame i opere; 2 dirigenta opere; 2 koreografska radnika; 8 glumaca; 7 operskih pevača, 2 koncert-majstora; 6 muzičko-pedagoških radnika; 3 filmska radnika; 7 radnika na likvidaciji nepismenosti; 2 zemljoradničke zadruge; 2 radne zadruge; i 10 profesora i učitelja.

SOVJETSKA KNJIŽEVNOST DANAS

Referat E. Kovaljčik na partiskom sastanku moskovskih književnika

Početkom jula ove godine održan je partiski sastanak moskovskih književnika, posvećen diskusiji o novim elementima sovjetske književnosti u toku poslednjih godina.

Referat je održala E. Kovaljčik, koja je odmah na početku istakla značajan prelom u sovjetskoj književnosti, koji je nastupio posle donošenja odluka Centralnog komiteta SKP (b). U referatu je, pre svega, istaknuto da savremena sovjetska književnost otkriva karakter sovjetskog čoveka, vaspitavanog u uslovima pobedničkog socijalizma i iznosi njegovo neuporedivo preimućstvo nad ljudima buržoaskog društva.

Heroji takvih dela kao što su „Mlada garda" A. Fađejeva, „Zvezda" E. Kazakevića, „Sreća" P. Pavlenka, „Bela breza" M. Bubenova, „Steg nad seoskim sovjetom" A. Nedogonova, »Nosilac zlatne zvezde« S. Babajevskog — to su ljudi celovitog karaktera, koji se formirao u uslovima razvijenih odnosa socijalističkog društva. Ti ljudi su — pravi gospodari novog života, borci za sreću naroda.

Sadašnja etapa razvitka sovjetske književnosti odlikuje se — prema referatu E. Kovaljčik — produbljavanjem i daljim razvijanjem realističkih principa. U sovjetskoj književnosti sada se pojačano traga za najadekvatnijim načinom izražavanja životne istine. U referatu se zatim govori o idejnom i umetničkom bogatstvu sovjetske literature, o originalnosti stvaralačkih metoda sovjetskih pisaca, koji raznim putevima idu jednom cilju — jačanju ideja komunizma. Koligod međusobno bili različiti Pavlenko i Erenburg, Panova i Kazakević, Bubenov i Nekrasov —svaki od njih vrši „duboko ispitivanje", traži novatorske puteve u književnosti.

E. Kovaljčik upoređuje potom dva tako različita pisca, kao što su P. Pavlenko i V. Panova.

Dok Pavlenko prikazuje ne samo kako se formira karakter njegovih junaka, već sa podjednakom jasnoćom ume da da i perspektivu njihovog razvitka, životnu neizbežnost kojom se oni neprestano kreću napred, — dotle se Panova isključivo ograničava na opisivanje onoga što je junak već postigao. Realizam Pavlenka otvara puteve pravoj revolucionarnoj romantici, koja se zasniva na dubokom realizmu. Realizam Panove obiluje pouzdanim i dragocenim detaljima iz sovjetske epohe; on osvaja svojom istinitom obradom raznolikosti sudbina junaka; ali taj realizam ne pruža široke mogućnosti za dalji razvoj.

Raznolikost stvaralačkog postupka naročito dolazi do izraza kada pisci prikazuju u svojim delima razne sukobe. U „Saputnicima" Panove konflikt između boljševika Danilova i malograđanina Suprugova nije doveden do kraja. Protivurečja ostala su, na taj način, i dalje jedan kraj drugih — nerešena. U svome drugom romanu „Kružiliha" Panova je konflikte prosto izgladila: neprijateljstvo Listopada prema Uzdečkinu nema principijelan karakter i zasnovano je na ličnom nesporazumu. Međutim, dela Panove odlikuju se uveliko time što izražavaju duboku veru u proste, obične sovjetske ljude.

Referent smatra da su, uza svu originalnost talenta E. Kazakevića, njegove stvaralačke pozicije bliske Pavlenkovim pozicijama. Kazakevića ne zanima izolirana biografija, ni posebna „staza" kojom idu njegovi junaci. On prikazuje proces vaspitavanja karaktera, pobedu socijalističkih načela u svesti čoveka. Ponašanje Travnika — junaka pripovetke „Zvezda" od Kazakevića — postaje primer za druge ljude. To „ravnanje prema Travkinu" čini ljude boljima i zove na podvige. U svojoj novoj pripovetci „Dvoje u stepi" Kazakević se opet obraća sferi morainih kvaliteta sovjetskog čoveka. Međutim, dok u prvoj pripovetci Kazakevića preovlađuje unutrašnja dramatičnost, u drugoj — dramatičnost ima pre svega, spoljni karakter — ona je u sižeu. Pisac bi morao da izbegne lošu tendenciju prema spoljnim efektima.

Po mišljenju referenta, Konstantin Simonov („Dani i noći"), Ilja Erenburg (»Bura«), V. Nekrasov („U rovovima Staljingrada") bliski su jedan drugome po metodu prikazivanja života. Njima je svojstveno realističko prikazivanje sovjetske stvarnosti. Međutim, verodostojnost nije kod njih uvek vezana uz duboku, nadahnutu misao. Ovi književnici nisu uspeli da postignu ono glavno: da stvore tipični lik junaka našeg vremena.

Zanimljiv je književni stav M. Bubenova. Glavna tema njegovog romana „Bela breza" — jeste unutrašnje raščenje i sazrevanje sovjetskog čoveka u godinama Otadžbinskog rata. Skriveni plamen patriotizma glavnog junaka, Andreja Lopuhova, u ratnim iskušenjima, postajao je sve jači i probic na videlo kao jasno, ubedeno patriotsko osećanje. Najveći uspeh postigao je Bubenov u prikazivanju običnih heroja. Njegov roman je zaista demokratski. A elementi realističke simbolike približavaju Bubenova A. Gončaru.

Zasluga autora „Stegonoša" (A. Gončara) leži u tome što je prikazao novi stepen narodne svesti. Njegov junak, običan sovjetski čovek, nastupa kao pretstavnik velikog sovjetskog naroda, koji nosi slobodu svetu. On se oseća kao aktivni učesnik u svetskim događajima.

Snaga A. Gončara leži u tendenciozznosti i publicističnosti. Međutim, njegov metod ne dopušta mu uvek da iznese raznolikost i individualne nianse karaktera junaka.

Referent E. Kovaljčik podrobno se zatim pozabavila motivom rada u sovjetskoj književnosti. Ona smatra da je društveni smisao rada sovjetskog čoveka prikazan u literaturi ubedljivo, zanimljivo i raznoliko. Sovjetski književnici prikazali su rad partiskog propagandiste (B. Galin), direktora fabrike (F. Panferov), novinarskog radnika (A. Čakovski), bolničarke (V. Panova) i ljudi drugih profesija. Ali ima jedna oblast rada koja je još uvek slabo obrađena u sovjetskoj književnosti. To je — rad radnika. Velike promene u životu, u psihološkom liku radnika u proizvodnji, prikazani su oskudno i što je glavno — bez one snage umetničkog uopštavanja koja najviše doprinosi da delo stekne istinsko priznanje čitalaca.

Najznačajnije delo o savremenom proizvodnom radu sovjetskih ljudi dali su, zasad samo u žanru »očerka« (crtica), pisci M. Saginjan i B. Galin.

Književnost u toku poslednjih godina, koja se razvija u uslovima postepenog prelaza socijalističkog društva u komunizam, snažna je po svojoj dubokoj i pronicljivoj analizi puteva borbe novoga sa starim. Književnici obelodanjuju razne oblike preživelosti staroga u svesti ljudi, vrše ofanzivu na sve što je nepomično, zaostalo, izanđalo i što smeta kretanju napred. Primera za to imamo mnogo: pozorišni komadi B. Lavrenjeva, B. Romašova, A. Sofronova, N. Virte, roman P. Pavlenka „Sreća". Karakteristika nove etape sovjetske književnosti leži u tome što forsiranje kritičkog načela koje unose u svoja dela sovjetski književnici dolazi kao posledica dubljeg shvatanja značaja novog, progresivnog u sovjetskoj stvarnosti. Drugim rečima, kritičko načelo u književnosti sada je čvrsto vezano sa načelom pozitivnoga. Samo kritičko načelo postalo je forma afirmacije novog, progresivnog.

Posebni deo svog referata E. Kovaljčikova posvetila je liku boljševika u sovjetskoj književnosti. Književnost poslednjih godina postigla je vidne uspehe u prikazivanju karaktera komuniste. U mnogim likovima sovjetskih književnika prikazan je boljševički princip: pobeđivati. Rudnjev („Ljudi čiste savesti" P. Veršigore), Voropajev (»Sreća« P. Pavlenka), komesar Vorobjov (»Povest o pravom čoveku« B. Poljevoja), Voroncov i Brjanski (»Stegonoše« A. Gončara), Panteljejev («U jednom naselju« B. Galina) — svi su ti ljudi u borbenoj liniji«, na isturenim položajima života.

Postoji u savremenoj sovjetskoj književnosti divna crta, — kaže Kovaljčikova. Njeni junaci proveravaju sebe i svoja dela na delima velikog Staljina. Staljin je ušao u život sovjetskih ljudi, on im pomaže da čine sva značajna dela, da budu novatori, heroji.

Kovaljčikova ilustruje to tvrđenje nizom primera iz dela sovjetskih književnika iz romana P. Pavlenka »Sreća«, pripovetke P. Šebunina Mamajev kurgan" itd.

Istorija je dala sovjetskim književnicima mogućnost da prikažu pobedu velike čovečanske istine — istine komunizma. To je častan i odgovoran zadatak. On zahteva od književnika duboko poznavanje života, procesa razvitka, traži visoku idejnost, neprekidno usavršavanje majstorstva. Taj se zadatak ne može ispuniti ako se ne uklone ravnodušnost, nedoučenost, formalizam, ma pod kakvim se vidom on javljao.

Pošto je referent zatim izneo nekoliko primera formalizma, istakao je da, iako izvesni zaostali elementi formalizma nemaju odziva u sovjetskoj publici, kritika ne sme popustljivo da se odnosi prema tim tuđinskim uticajima. A dokaz da takvi uticaji postoje, jeste — delimično — pripovetka K. Vanina „Otac", objavljena u časopisu „Zvezda".

„Moćna i snažna, prožeta samim životom, sovjetska literatura pozvana je da odigra veliku ulogu na istoriskom putu našeg društva ka pobedi komunizma" — završila je svoj referat E. Kovaljčikova.

U diskusiji, koja je posle referata nastala, uzeli su učešća M. Šaginjan, B. Gorbatov, B. Agapov. A. Sofronov, V. Gofenšefer, A. Isbah, A. Tarasenkov, I. Škerin i A. Margolina.

Objavljujući izveštaj sa partiskog sastanka moskovskih književnika, „Literaturnaja gazeta" stavila je sledeću primedbu:

„Partiski biro Saveza sovjetskih književnika učinio je korisno delo, organizujući diskusiju o pitanjima savremene sovjetske književnosti. E. Kovaljčik postavila je u svom referatu niz ozbiljnih problema u vezi sa razvitkom naše književnosti. Ona je istakla neke specifične crte današnje sovjetske književnosti. Međutim, u davanju konkretnih karakteristika pojedinih dela i u nizu uopštavajućih mesta ima i spornih elemenata. Nije uvek bilo dovoljno jasno, po kakvim je principima referent grupisao ova ili ona dela. Teško bi bilo, na primer, složiti se sa stavljanjem u istu grupu dela K. Simonova, I. Erenburga i V. Nekrasova. Takođe je sporno i dovođenje u vezu E. Kazakevića i P. Pavlenka, M. Bubenova i A. Gončara".

»Kralj Betajnove« biće prikazan na sceni Narodnog pozorišta u Sofiji

»Kralj Betajnove« Ivana Cankara stavljen je na repertoar Narodnog pozorišta u Sofiji i biće prikazan u pozorišnoj sezoni 1948/49, koja će biti otvorena pozorišnim komadom »Carska milost« od Kamena Zidarova. To je drugo bugarsko savremeno pozorišno delo koje je posle rata stavljeno na repertoar. Prvi posleratni bugarski komad prikazan u Narodnom pozorištu bila je drama Orlina Vasileva »Uzbuna«, za koju je pisac nagrađen od Komiteta za nauku, umetnost i kulturu.

Novi dokumenti o Hristu Botevu otkriveni u SSSR

Časopis »Slovjane«, organ Sveslovenskog komiteta, doneo je u svome poslednjem broju beleške o novootkrivenim dokumentima u SSSR o Hristu Botevu. U belešci se navodi da se u sovjetskim arhivama čuva znatan broj dokumenata u vezi sa radom i delima Hrista Boteva, a nedavno su u Centralnoj državnoj istoriskoj arhivi u Lenjingradu otkrivena dva takva dokumenta: izveštaj carskog cenzora pod brojem 4737 i rešenje cenzorskog komiteta od 11 juna 1897. Te godine u cenzorski komitet dospela su dela Hrista Boteva u jednom tomu, štampana u Sofiji, u redakciji Zahari Stojanova. Knjigu je dobio na pregled cenzor K. Konopackij. On je pronašao da knjiga sadrži opasne tendencije i predložio da bude zabranjena.

Svoj predlog potkrepio je cenzor mnogim citatima iz članaka Boteva. Izveštaj je napisan sitnim rukopisom na tri i po strane velikog formata. Početak raporta glasi: »Hristo Botev u svojim političkim člancima i stihovima javlja se ne samo kao Bugarin-revolucionar, već i kao krajnji socijalista«. Cenzor potom navodi citate ili naznačuje strane na kojima su izražene »nedozvoljene ideje«. On se zaustavlja i na pesmama Boteva: »Borba«, »Moja molitva« i »Đerđevdan« i svoj izveštaj završava rečenicom: »S obzirom na napred izloženo knjigu treba zabraniti«.

Na osnovu ovog izveštaja cenzorski komitet doneo je rešenje: »Zabranjuju se dela Hrista Boteva: pesme, politički članci i feljtoni«.

Poruka za Pariz i Prag

Zatutnjale su rotacije. Oči se usplahireno šire,
I srce se —
U neshvatanju —
Zgraža,
I jutra su sivomaglena,
I magla se pruža
Na naše
Zajedničke
Zastave.
I tamo,
S one strane okeana,
Zelene neonske svetlosti
— Radosno se pale,
I Herst blagonaklono lista
Imanite,
Rude pravo,
I druge,
I druge —
Nadobudne sastave,
I vidik je mutan,
I budno osluškuje mrtva straža,
— Mrtva straža proletarijata!
— Mrtva straža Internacionale!

Pod suncobranima
Na — dragim —
Trotoarima pariskim,
Pod amrelima,
Na mlakoj kiši
— Rodnih —
Vaclavskih Namjesti...
Raspirujete nemoćne,
Kratkoveke vatre
— I suze vam iz očiju cure
I daha vam ponestaje,
I mlaka,
Trula kiša pada,
I otrov štamparske legure,
Kao hašiš,
Uspavljuje
Savesti,
I pored vas,
Pored vaših vatara,
S čuđenjem
Prolazi
Čovek borbe,
Čovek rada.

Ne!
Rotacije uzalud tutnje!
I uzalud magla siva,
I uzalud
Zelena neonska radost
Nad prozirnim dimom kleveta,
Uzalud
Vatre-lomače
Za najčasnije stranice naše istorije.
S nama je vaš radni čovek,
Čujte,
Govorim pred licem celog sveta —
Njegovo srce
Mora
Zajedno s našim da bije!

Zamire tutanj vaših rotacija. To šume naši vodopadi!
Da,
Tu smo zastajali
U koloni po jedan
I prislanjali
Ispečene, okrvavljene usne.
Da,
Odatle smo polazili u nove borbe,
Sa pesmama o Titu,
O Staljinu...

Zamire tutanj vaših rotacija. To šume naše turbine!
Da,
Mi smo ih podigli,
I još ćemo ih, još ćemo ih podići,
— Tito,
Oslobođeni narod,
Partija!

Pa čemu,
Čemu ta siva hartija!

Zamire tutanj vaših rotacija. To prše naši vodoskoci!
Da,
Tu raste novo pokolenje,
Rođeno u slobodi,
Rođeno u krvi KPJ,
Rođeno na suncu SKPB
Pod zastavama naše
I bratske,
Pobedonosne
Crvene armije!

A vi —
Kuda,
Kuda vaš poziv treba da vodi!

U srcu bratskih partija,
U snoviđenjima vaših naroda,
—Od tutnjave vaših rotacija biće čujnija tišina naših laboratorija!
Žrtava koje smo podneli
Dostojna je naša sloboda,
A na vas,
Na klevete vaše
Gleda istorija!

Jutra sviću još maglena,
Ali snage Internacionale
Ne mogu
— Da rastave!
Oči proletarijata oštro motre!
Nikakva magla ne može da odvoji,
Ne,
Nikakva magla ne može da zakloni
Svete zastave,
Zastave bratskih partija,
Zastave bratskih naroda,
Plamene zastave što će zalepršati iza zastava Velikog Oktobra
Na dan radosne,
Vekovima žuđene,
Svenarodne
— Smotre!

Čedomir MINDEROVIĆ

PATNJE I BORBA ARAPSKOG ČOVEKA

Mahmud KONJHOĐŽIĆ

U centru Kaira, dvomilionskog, najvećeg grada Afrike i arapskog dela Azije, već na prvi pogled, na ulicama, primećuje se u surovoj slici stvarnost života.

Po kafanama preko celog bogovetnog dana sede uhranjeni dobro negovani i elegantno odeveni egipatski bogataši — paše, begovi i efendije. To su pretstavnici bogate klase. egipatski feudalci.

Ali sasvim drugu sliku pruža ulica, a te dve slike stoje jedna kraj druge i čine surov kontrast. Na ulicama mnoštvo sveta juri, traga za korom hleba. Ljudi su toliko mršavi da izdaleka katkad potsećaju na štapove koji se kreću. Jabučice na grlu iskočile su im, koža preko kostiju zategla se a oči izbuljene kao da hoće da iskoče od muke i bola. Na licima se ocrtavaju: beda i glad, mučenički život koji prelazi sa oca na sina.

Te dve slike, jedna kraj druge, kojе se svakodnevno viđaju u Egiptu, pretstavljaju ustvari životni presek stanovnika Kaira.

Jedna šetnja tramvajem ulicama grada donosi putniku poznanstva s hiljadama ljudi obespravljenih, koji na sve moguće načine pokušavaju da se održe u životu. Upinju se ti ljudi da vam prodadu na železničkim stanicama razne sitnice, potrebne i nepotrebne — kutiju šibica, ukosnice, ventil za primus, umrljani keks ili čokoladu — guraju se kroz tramvajska kola, probijaju se kroz svet i pružaju neprestano ruke, prodaju i prose.

A kada se prevezete preko mosta u bogate krajeve Kaira, zatičete na nilskom ostrvu Al Zamalik — svet paša i begova. Tu stanuju egipatski bogataši, imperijalistički namesnici i inostrane diplomate. Skoro svaku zgradu čuva policajac. Čuvaju policajci danju i noću ne samo paše nego i te strane pretstavnike, od kojih najveća većina ima i razloga da bude čuvana.

Najveći broj stanovništva Kaira ruča na ulicama. Za pola pjastra kupuje lepinju a uz to nabavlja, ko zna na koji način, komad bundeve, pera od praziluka, a paradajz smatra za najveću poslasticu. Od paradajza veća je poslastica samo metar šećerne trske koju ljudi sišu idući ulicama. Od svega je najgora lepinja umešena od nešto malo pšeničnog i pirinčanog brašna s mnogo projinog brašna, a glavni deo sastoji se iz neke mešavine mekinja, peska i ko bi sve znao čega.

U razgovoru s jednim vlasnikom narodne kujne saznajem da samo mali broj ljudi može da svrati kod njega na topli obrok, iako takav obrok staje svega dva pjastra, u našem novcu četiri dinara. Nema stanovnik Kaira para za toliki luksuz jer sa lepinjom ručak bi ga stao pet dinara, a takva je suma za njega nedostižna.

Radnik, — kaže mi vlasnik narodne kujne — koji može da svrati jedanput ili dvaput dnevno kod mene taj je već pravi gazda. Ostali, kao što ste mogli videti jedu na pijacama i po ulicama šta nađu.

A gde stanuje taj svet? U predgrađima, a tu živi ogromna većina stanovništva — stanovi su najobičnije straćare. U arapskim kvartovima ma — ulice su oivičene nizom malih zgrada s ravnim krovovima, a na krovu svake takve kuće podignuta je još po jedna ili dve straćare od lima, petroleumskih kanti, od pruća ili od starih sanduka. Na krovovima, pod tim improvizovanim i užasnim straćarama žive i stanuju ljudi s mnogobrojnim svojim porodicama.

Mali broj imućnih Egipćana koji je znatno povisio svoje bogatstvo u toku rata baveći se najraznovrsnijim špekulacijama sa Britancima i Amerikancima osniva sada sve nova i nova preduzeća i gradi raskošne palate. Oni i njihove žene po čitave noći igraju sa strancima karte, kockaju se u ogromne sume, a u takvim istim noćima odjekuju iz mraka tužni i monotoni uzvici:

— He-iiil, he-iiil, Alah, he-iiil...

Taj bolni uzvik odgovarao bi našem »ho-ruku« a kažu, da treba da znači: »Snage, snage, bože, snage...!«

Radnici u Egiptu rade najteže poslove golim rukama, bez ikakvog alata, bez ikakve tehničke opreme. Zgrade visoke po četiri do pet spratova ovi vredni i napaćeni radnici podižu golom rukom ali sa veštinom na kojoj bi im mogao pozavideti svaki graditelj. Kao veverice skaču oni po skelama, spuštaju se niz direke, a skele se pod njima nišu na vetru i nesrećni slučajevi događaju se svakoga dana bezbroj puta.

A sve to za koliku nadnicu? Najviša nadnica za devetočasovni ili desetočasovni rad iznosi ukupno dvadeset pjastara ili četrdeset dinara. To je maksimum. Razume se da mnogi radnici primaju znatno manje, po pet pjastara, a srednja cifra mogla bi se smatrati od 10 do 15 pjastara. Sa takvom sumom ne može se ni životariti a kamoli živeti.

Upoznao sam se s radnikom koji je specijalista za proizvodnju keksa. Rekao mi je da prima dnevno 18 pjastara, a jedan mehaničar, koji je bio s njim i koji radi u tekstilnoj fabrici, saopštio mi je da je njegova nadnica 22 pjastra.

Nezaposlenost, redovni i verni pratilac ekonomskih kriza u kapitalističkim zemljama, akutna je bolest Egipta gde ima danas preko 400.000 nezaposlenih o kojima se niko ne brine. U jednoj zemlji sa slabo razvijenom industrijom ta cifra je ogromna.

Tako je s radnicima u industriji. Ali ništa nije bolji život poljoprivrednih radnika i seljaka. Seljaka u Egiptu ima šesnaest miliona, a prema listu »Al Misri« od toga broja oko dva miliona poljoprivrednih radnika radi na velikim posedima. To su pravi robovi koji žive pod uslovima zaista nedostojnim čoveka. U jednom drugom listu »Musamarat Al džeib« objavljena je nedavno vest da u Egiptu živi deset miliona ljudi s mesečnom zaradom koja je manja od jedne egipatske funte a to znači sa sumom od oko dve stotine dinara. Među njima je devet stotina hiljada poljoprivrednih sezonskih radnika, koji dobar deo godine nemaju posla.

Ogroman je broj siromašnih seljaka i bezemljaša. Šesnaest miliona seljaka drži svega 34% obradive zemlje, s posedom ispod tri hektara, a 66% zemljišta u rukama je desetak hiljada domaćih i stranih bogataša kao i izvesnog broja kulaka. Kraljevska porodica vlasnik je 250.000 hektara najplodnije zemlje a sam kralj ima 80.000 hektara. Otimačina zemlje od seljaka vrši se na najraznovrsnije »zakonite« načine. Prosečan seljački posed 1925 godine bio je nešto više od jednog hektara, tačno 12.000 kvadratnih metara, a do 1940 pao je ispod jednog hektara, tačno 9.000 kvadratnih metara. U najbogatijoj i najplodnijoj dolini na svetu, u čuvenoj Dolini Nila, narod živi gladan.

*

Život arapskog čoveka od Bagdada u Aziji do Kazablanke u Africi svuda je podjednako težak, a u mnogim zemljama još paćeničkiji nego u Egiptu.

Liban nema hleba. I u Libanu i u Siriji zdravstvene prilike i prosveta na žalosnom su nivou. Sirija ima 70% nepismenih. U Iraku gospodari crna berza, čovek radnik radi za minimalne nadnice a cene su visoke. Iako i Liban i Sirija imaju republikansko uređenje, zemljom vladaju veleposednici i krupni kapitalisti pod jakim uticajem inostranstva. Saudiskom Arabijom i Jemenom vladaju razni kraljevi, imami i kneževi slični Ibn Saudu, koji je prodao svoju zemlju Amerikancima. Preko svojih petrolejskih i drugih trustova Amerikanci su zaveli u ovim zemljama najcrnju rasističku politiku: dvadeset i dve hiljade arapskih radnika, koji rade na petroleju kod Zahrana, blizu istočne obale Arabije, živi u pustinji pod šatorima, opkoljeni sa svih strana bodljikavom žicom. Njima je zabranjeno da izlaze iz žice i da odu do Zahrana gde su Amerikanci za sebe i svoje štićenike podigli škole, bolnice, i aerodrome. Ova preduzeća, koja tako svirepo iskorišćavaju arapsku radnu snagu, imaju vrhovnu vlast. Ona izdaju pasoše i potpuno kontrolišu zemlju, a istočnjački despot Ibn Saud, sa desetinama svojih žena i sa desetak odraslih sinova, koje je postavio za ministre, bezgranični je gospodar nad svojim narodom, kao izvršilac volje onih koji ga drže na tom položaju.

I u Sudanu vlada rasistički režim prema stanovništvu. Nedavno, u aprilu ove godine, britanske vlasti donele su presudu i na osnovu te presude u luci Port Sudan bičevale radnike koji su organizovali Dan borbe. Ali bičevanje nije samo specijalnost u Sudanu. I u Libiji britanska policija služi se tom metodom.

U Alžiru, Tunisu i Maroku, pod knutom francuskih i španskih gospodara živi oko dvadeset i pet miliona Arapa. U tim krajevima, koje Arapi nazivaju svojim Zapadom, arapski čovek ne živi u boljim uslovima. U Alžiru na primer 700.000 seljačkih porodica, oko četiri miliona ljudi lišeno je zemlje sredstvom prave otimačine. Zakonom od 1951 francuski imperijalisti izvršili su eksproprijaciju zemlje »u javnom interesu«, tako da danas 25.000 Francuza-veleposednika drži dva miliona i četiri stotine hiljada najbolje zemlje.

Razume se da u svim arapskim zemljama strani imperijalisti rade u najtešnjoj saradnji sa domaćom reakcijom. Oni zajednički vrše hajke na izmučeno stanovništvo. Uporedo sa policijama ovih zemalja deluju i odeljenja bezbednosti pri ambasadama i poslanstvima imperijalističkih zemalja. Prilikom demonstracija za slobodu i nezavisnost zemlje, za veće nadnice, za bolji život, gine redovno veliki broj arapskog življa. A ovakvo stanje traje već desetinama godina po svim arapskim zemljama. Glavni je cilj terora da imperijalisti sakupe što više bogatstva za sebe i da unište duh otpora u narodu, da uguše oslobodilački pokret koji postoji u svim arapskim zemljama. Ali i pored tog velikog pritiska, i pored nečuvenog terora, arapski narod bori se i dalje za svoju slobodu. Zbog tog otpora u francuskom i španskom Maroku francuski general Žien dogovara se sa španskim generalom Varelom i ustanovljavaju zajedničke krvave mere protiv domaćeg stanovništva. Oni su primorani da u tim krajevima stalno drže pola miliona vojnika i policajaca. Britanci u Libiji, Egiptu, Transjordaniji, Sudanu i Palestni drže stotine hiljada vojnika, koji služe Sjedinjenim Američkim Državama kao njihovi žandarmi na Srednjem Istoku. Uz vojsku stoji desetak hiljada imperijalističkih agenata, diplomata i špijuna koji su stalno zaposleni u borbi protiv osamdeset miliona arapskih ljudi, koji se, iako slabo organizovani, uporno i već decenijama bore za svoja prava i za svoju slobodu.

Srazmerno mali broj izdajnika služi stranim nasilnicima. Imperijalisti mobilišu izdajnike iz redova krupne buržoazije i feudalaca a milioni namučenih i ogorčenih ljudi, stradaju, pate se i bore se. Mržnja prema strancima prelazi s kolena na koleno, otac je ostavlja u amanet sinu. I ta mržnja primećuje se na svakom koraku. U velikim demonstracijama ona eksplodira i ne mogu je ugušiti ni najsvirepije represalije.

A luč slobode i boljeg života svetli jarkom svetlošću iz Sovjetskog Saveza i zemalja narodne demokratije i dopire jasno i do ovih zemalja. Radnici iz fabrika nazivaju u Egiptu Staljina — ocem. Kad govore o njemu oni kažu »Ebu Jusuf« što znači otac Josif. Mnogi od njih u nedrima nosi i skriva od policajaca brošuru na arapskom jeziku o našoj narodnooslobodilačkoj borbi, a naročito zavija u hartiju knjigu da se ne bi isprljala jer se na njenim koricama nalazi fotografija druga Tita. Pismeni radnici čitaju svojim nepismenim drugovima novogodišnji Titov govor, preveden na arapski jezik i umnožen na ciklostilu. A reči Titove padaju na njihova ranjava srca kao melem na ljute rane jer reči o slobodi leče i bodre.

Kad Egipćanin čuje za nekoga da je Jugosloven, on mu radosno prilazi i pruža obe ruke govoreći sa ushićenjem pravog južnjaka:

— A, kod vas je Tito, kod vas je ovako dobro... — a pri reči »ovako dobro« on steže pesnicu a lice mu se ozari.

Zatim dodaje:

— Ovde kod nas pišu mnogo loše o Jugoslaviji. Ali mi u to ne verujemo. Mi znamo da to nije istina. Jer oni koji nas napadaju i vaši su neprijatelji, pa kad vidimo da nas ovde lažu znamo da iznose puno laži i o vama.

PISMO IZ ITALIJE

KRIŽ NA ŠTITU

Grga GAMULIN

Kao da čovjek ulazi u prošlost, u historiju koja bi trebalo da je davno prošla nad ovom zemljom. Dva mjeseca nakon aprilskih izbora po ulicama Italije, po selima i zabačenim gradićima — u sjeni kakve stare crkve, komunalne palače i karabinijerske stanice — još se vide ostaci plakata, manifesta i napisa, tragom blatne poplave reakcionarne propagande, što je 18 aprila bila preplavila sela i gradove. Na tim od sunca i kiša izblijedjelim papirima još plaze crveni polipi kojima je reakcija htjela da simbolizira komunizam. Sa zmijolikim krakovima hvataju izgladnjelu djecu i dave ih. A nađu se i neizbježni apokaliptički jahači što jašu od istoka pod znakovima bijede, gladi i ratova, i gaze nevinu talijansku zemlju, a angloamerički vitezovi dočekuju ih i nabadaju na ispružena kopija. Zmajevi i zmije, bijeli medvedi zakrvavljenih šapa, mrtvački kosturi sa petokrakom zvijezdom na šubari i najrazličitije sablasti, koje su strah i mržnja mogli da izmisle, plešu još uvijek vrzino kolo na plakatima svih protufrontovskih stranaka: od otvoreno fašističkog M. S. I. (Talijanskog socijalnog pokreta) do Saragatove socijalne demokratije. A iznad svega, kao znak i simbol sredovječnih odnosa, prisutan na svakom koraku, po svim zidovima i plotovima, a najviše oko crkava i samostana: krstati štit De Gasperijeve kršćanske demokracije.

Iz samostana i sakristija, iz svetih uficija i starih opatija digla se još jednom u punoj snazi otrovna plima žuči i sad se ta žuta tekućina cijedi niz zidove, izvire ogavna i ljepljiva sa stranica crne i žute štampe i ulazi u oči i duše prolaznika, nastojeći da zaprlja sve što se iz jedne duge i velike historije još izdiže svijetlo i neokaljano. Nema stvari i događaja koje nisu oklevetala plaćena piskarala, nema laži, koju nisu izmislila da bi osigurala pobjedu krstatom štitu katoličke akcije i Vatikana.

U Italiji, zemlji Galileja, Campanelle i karbonara, — Katolička akcija izgrađuje (danas, u sredinu 20 stoljeća) temelje „Kršćanske civilizacije". Sredstvima prokušanim od protu-reformacije da fašizma, bijedom, terorom fizičkim i »metafizičkim«, sicilijanskom magijom i agrarnim banditizmom, procesijama, svetim moćima i čudesima, baroknim slikama i katedralama, kršćanska je „demokracija" izvojevala 18 aprila Pirovu pobjedu. Bitka koja se vodila bila je zapravo brojčano prebrojavanje dvaju tabora, pri čemu je mehanički bio izjednačen najbolji i politički najaktivniji dio talijanskog naroda, sa zaostalim dijelom, koji se još nalazi zapleten u mrežama klerikalizma. Odavno nije crkva tako potpuno mobilizirala sve svoje sile, od pape Pia XII do poslednjeg sakristana u kakvoj seoskoj crkvi, još nikad u novijoj historiji Italije nije tako široko pokrenula svoje redove: hiljade samostana i župnih ureda, sve bratovštine i kongregacije, čudotvornu Gospu od Pompeja, kao i Banku Svetog Duha. Pio XII je sa pročelja Sv. Petra sa teatralno uzdignutim rukama (kao kakav kaluđer sa Magnascovih slika, primjetio je oduševljeno u uvodniku bulvarski list) na sam Uskrs uputno — urbi et orbi — poziv na krstašku vojnu: protiv komunizma! Iz mračnih skrovišta iznijeli su sredovječne idole i gotička raspela iz drva i ona islikana na primitivan način Berlinghiera, čudotvorne slike i kipove od bizantiskih ikona do baroknih Bogorodica. Madona Pompejanska prošla je desetke kilometara kroz šumu maslina i oblake tamnjana. Čudesa su usrećila lijepu zemlju Italiju: sveci su na slikama počeli da miču očima, a nekoliko žena oznojilo se krvavim znojem. Kljasti su prohodali. Jedna bronćana Bogorodica, teška nekoliko kvintala, počela je da šeta po pročelju neke crkve u Assisi-u. Organizovana su hodočašća. Iz svih krajeva Italije danomice su stizali posebni vlakovi, a gomila je nekoliko tjedana prostojala na trgu pred crkvom buljeći u Madonu koja je micala rukama i naginjala na vjernike milostivo svoju metalnu glavu. Izvršena su naučna ispitivanja seizmografom i fotografijom na dugu ekspoziciju, a novine su o tim „eksperimentima" donosile duge članke i stručne izvještaje univerzitetskih profesora.

Treba zamisliti kulturnu pustoš, koju su za sobom ostavila dva fašistička decenija, treba zamisliti talijanska sela i male zabačene varoši u vlasti popova i karabiniera, pritisnuta religioznim terorom kojeg su vješte ruke na najrafiniraniji način pokrenule: male borgate sa palačama na trgu oko crkve, u kojima još uvijek stanuju degenerisane porodice plemića i veleposjednika, kao u onom vergijanskom gradiću iz „Meštro don Gesualdo" ili u kojem bilo toskanskom gnijezdu „slavne komunalne tradicije". Vidio sam, tako, na primjer, San Gimignano, što još uvijek kao pauk strši sa svojih trinaest plemićkih tornjeva nad slikovitim zelenim krajem, oličujući u svojoj arhitekturi neke sredovječne odnose, za koje sam se mogao uvjeriti da su još uvijek kruta stvarnost talijanskog seljaštva. U tom sam gradiću — meti tolikih putnika i putopisaca — sreo usred bijela dana procesiju zakukuljenih ljudi kao u kakvom španjolskom autodafe-u, a otkad je Ghirlandajo u njemu slikao svoje freske, nije se u socijalnim odnosima promijenilo ništa: seljaci obrađuju tuđu zemlju i od svog vlastitog prihoda dobijaju 53 postotka! Otkad su građanske komune krajem srednjeg vijeka rabile kmetske odnose, „mezzadrija" je ostala osnovni radni odnos na talijanskom selu od Lombardije do Sicilije, u idiličnom okviru „zapadne civilizacije", zaštićena raznim amblemima — od fašističkog liktorskog snopa do krstatog štita kršćanske demokratije, a blagoslovljena danas opet od pape Pia XII, koji uzdignutih ruku glumi Magnasca na centralnom prozoru pročelja bazilike Sv. Petra.

Treba zamisliti sela Kalabrije, Apulije i Bazilicate, sputana feudalnim, polukmetskim odnosima, sa ogromnim brojem nepismenih, — broj koji tako neskladno nadopunjuje „kulturnu" megalomaniju onog pojma, koji se u poslednje vrijeme običava označavati kao „civilta cristiana": siromašna sela zaostala u kulturnom okviru neke kršćanske ili čak prakršćanske patrijarhalnosti, koju je D'Anunzio mistificirao u nekim svojim tekstovima: ili sela Sardinije i Sicilije, koja su od vremena verizma do danas bila i ostala plijenom najmračnijeg klerikalizma i izrabljivanja, a u kojima danas cvate „agrarni banditizam", nov cvijet procvao u bašti najkršćanskije zemlje svijeta. Ima u južnoj Italiji naselja, kojih polovina stanovništva stanuje u rupama, doslovno u pećinama i rupama izdubenim ukraj ceste, i dok De Gasperi rješava taj t. zv. „južni problem" kreditima za izvanredne radove, grof Sforza govori u parlamentu povodom Trsta o „orijentalnom mentalitetu i običajima". Dok bandita Giuliana, koji za račun agrarnih veleposjednika otvara mitraljesku vatru na demokratske skupštine, karabinijeri mjesecima gone po Siciliji, izgubivši u tom lovu do sada šezdeset ljudi, „agrarna mafija", organizovana od veleposjednika na klasičan tradicionalan način, pruža mu punu podršku i štit ga svojim nevidljivim vezama.

To je talijanska stvarnost iz koje su proizašli rezrultati aprilskih izbora i moglo bi se govoriti o preporodu Trecenta u ovoj feudalnoj atmosferi, koju vladajuća teokracija stvara procesijama i čudesima kad nas Marshallov plan i rastvorene utrobe bombardiranih gradova ne bi tako djelotvorno potsjećale na to da su svi ti anahronizmi »osvježeni« volstritskom intervencijom samo jedno lice stvarnosti. A drugo lice današnje Italije — okrenuto je budućnosti: 2.300.000 nezaposlenih radnika, milionski proletarijat, koji je upoznao fašizam, ogromne mase bezemljaša i napoličara u pokretu po svim pokrajinama.

A kako izgleda savremena kronika ove zemlje?

Ponedeljak, 31 maja. — Štrajk nadničara u Milanu završio je sa pobjedom. Isto tako po selima oko Creme. — Novine su pune vijesti o govoru jezuite oca Lambarda. Govoreći na službenoj proslavi posvete grada Rima »Srcu Marijinu«, otac Lombardi, poznati govornik katoličke akcije, nazvao je talijanske partizane »razbojnicima koje će stići pravedna kazna«.

Utorak, 1 juna. — U Napulju je proglašen generalni štrajk u znak solidarnosti prema metalskim radnicima, koji su ugroženi sistematskim otpustima i zatvaranjem tvornica. — Proširuje se štrajk poljoprivrednih radnika u pokrajini Emiliji. — Štrajk u Piacenzi. — Konfederacija u Milanu razmatra pitanje generalnog štrajka za opće poboljšanje radnih uslova.

Srijeda, 2 juna. — Rudari sumpornih rudnika u Aragoni na Siciliji nalaze se već dva tjedna pod zemljom i odbijaju da izađu iz rovova dok im preduzeće ne isplati zaostale nadnice. — U cijeloj se zemlji slavi dan Republike. Vlasti Republike Italije na više su mjesta pokušale da zabrane i onemoguće proslavu.

Četvrtak, 3 juna. — Novine javljaju o nasilnom rasturanju proslave Republike u Catanzaru i o provokacijama u mnogim mjestima. — U Bologni je proglašen generalni štrajk radi hapšenja četvorice sindikalnih rukovodilaca. — Napoličari okruga Modene bore se da bi svoj dio prihoda povisili od 53 na 57 posto. — Poljoprivredni radnici Brescie postavili su veleposednicima ultimatum. — Štrajk u Cremoni. — Metalski radnici Sicilije objavili su štrajk iz solidarnosti prema brodogradilišnim radnicima Palerma, koji se bore protiv otpuštanja. — Papa Pio XII pozvao je sile reakcije neka budu oprezne i spremne i da pojačaju »zanemareni« rad u masama.

Petak, 4 juna. — Nemiri u okrugu Cremone. Karabinijeri dovode štrajkolomce i pucaju u masu. Četiri poljoprivredna radnika pogođena su na cesti kod Spino d'Adda hitcima u — leđa.

I tako, iz dana u dan, dva mjeseca nakon demokršćanske aprilske »pobjede«, u najdubljim dubinama zemlje, u tvornicama, rudnicima i brodogradilištima, u lukama i na veleposjedima sicilijanskih baruna i markiza, mase talijanskih radnika i seljaka kreću se borbenom linijom otpora protiv nastojanja vlađa agrarača i industrijalaca da na leđima naroda izvrši bar privremenu konsolidaciju svoje privrede i svog političkog položaja. Ograničeni u proizvodnji Marshallovim planom, industrijalci grčevito traže tržišta, otpuštaju radnike i zatvaraju tvornice, mobilizujući sva raspoloživa sredstva da skrše otpor organizovanog proletarijata, koji vodi upornu borbu za očuvanje svog sindikalnog jedinstva. Dok u najnovije vrijeme reakcionarne stranke vrše nov pokušaj da razbiju to jedinstvo i odvoje demokršćanske radnike od Generalne konfederacije rada, akciono jedinstvo komunista i socijalista ima čvrst i dubok korijen u najširim slojevima obiju stranaka. Na izvanrednom kongresu Socijalističke partije Italije u Geňovi, nije Romiti uspjelo da, nakod Saragata i Lombarda, izvrši i po treći put cijepanje stranke. (Međutim, do tog rascjepa naknadno je ipak došlo.)

Na čelu borbe Demokratskog fronta nalazi se Komunistička partija Italije sa šest milijuna glasova i ugledom koji raste iz dana u dan: partija Antonia Gramsci i tolikih boraca izginulih po otocima i kazamatima Italije. U današnjim životnim uslovima talijanskog naroda samo od zrelosti rukovodećih kadrova ovisi da li će se u okviru lažne građanske »demokracije« politička borba ograničiti i iscrpsti u parlamentarnim debatama i nadmudrivanju u uvodnicima i interpelacijama, ili će talijanski narod znati zadržati bitku na širokom planu cjelokupnog privrednog i političkog života zemlje i dovesti tu bitku do njenog logičnog ishoda.

Samo u tom slučaju mogli bismo u ovoj zemlji, koja je unazad nekoliko vijekova imala vidno mjesto u razvitku čovječanstva i dala u stoljećima uspona svoga građanstva, umjetnost Renesanse i kulturu humanizma, očekivati kulturni preporod i nastavak jedne velike prekinute tradicije.

Početkom jula 1948

MEĐU NJIMA

VESELO ŽIVE HITLEROVCI

Sovjetski pisac Boris Galjin, poznat i kod nas po svojoj nedavno prevedenoj pripovetci o donbaskim komunistima »U jednom naselju«, piše u jednom od poslednjih brojeva »Literarne gazete« o raskošnom životu hitlerovaca u Bizoniji. Članak glasi:

»Ironijom sudbine logor Langvaser nalazi se nedaleko od Nirnberga, t.j. blizu onog istog mesta gde su osuđeni glavni ratni zločinci. Ali stanovnike logora, koji više liči na sanatorijum nego na robijašnicu, ništa ne potseća na dane nirnberškog procesa. Esesovski generali, oficiri i krupni nacistički ratni zločinci koji se tu nalaze osećaju se odlično. Tu srećno živi po zlu poznati Hans Friče, Gebelsova desna ruka, koji samo svojim patronima — angloameričkim i francuskim sudijama u Nirnbergu — može da zahvali što je izmakao vešalima.

Uprava logora ne žali truda da omogući udoban život fašističkoj kliki. »Zatvorenicima« stavljeni su na raspolaganje odlično uređeni stanovi ukrašeni ćilimovima i starinskim mekanim foteljama, radio-aparatima poslednjeg modela i modernim komfornim kupatilima. »Logorašima« dele se američke cigarete i stari skotlanđanski viski. Kada »zatvorenicima« dosadi logorski život, oni odlaze u šetnju po gradu i slobodno posećuju prijatelje i poznanike, a subotom i nedeljom i sami primaju goste.

Ženama i bliskim rođacima nacističkih glavešina američke vlasti dozvoljavaju i čak direktno omogućavaju da žive raskošnim životom.

U Bavarskim Alpima, na obalama jezera Štarnberze i Tegernze, okružene bogatim zelenilom, nalaze se mnogobrojne vile i dvorci. Tu se preselilo »visoko društvo« hitlerovske Nemačke. Na tom živopisnom kraju žive obudovele eksfirerice. Hesova žena bavi se gajenjem ponija, a Ribentropova piše memoare. Tu provode vreme i žene Geringa, Frika i Franka, kao i žena bivšeg firera »hitler-jugenda« Baldura fon Širaha i omatorelog hitlerovskog špijuna Kanarisa.

Postavlja se pitanje: odakle sve te žene glavnih ratnih zločinaca, koje ustvari i same treba da odgovaraju pred sudom, dobijaju obilna sredstva za tako raskošan život i s kojim pravom one poseduju vile i dvorce? Zar saveznici nisu doneli zajedničke odluke o konfiskaciji celokupne imovine nacističkih glavešina? Takve su odluke donesene. Ali, američke okupacione vlasti primenile su ih na svoj način. Umesto da konfiskuju imovinu, oni su je predali naslednicima. Tako, na primer, Ema Gering ima, kao i u doba Hitlera, lovački dvorac u Berišcelu i vilu blizu Berhtesgadena; žena Franka — imanje i vilu na obali jezera Amerze; Frikova žena živi kraj jezera Štarnbergze, u vili koja vredi dva miliona maraka. Žena Baldura fon Širaha poseduje dvorac i vilu u Koheleu (Gornja Bavarska), a Hesova — dve unosne kuće u Minhenu. Žena i Rođaci odbeglog Martina Bormana imaju u Bavarskoj skoro stotinu kuća i vila.

Takvo stanje u Bizoniji skoro nikoga ne čudi, jer službeni pretstavnici američkih vlasti javno pokazuju svoje veze s ratnim zločincima. Na sjajnim prijemima i balovima, koji se po pravilu organizuju u čast »velikodušnih pobedilaca«, američki diplomati odlično se osećaju u krugu nacističkih zločinaca.

Nedavno su na bučnom venčanju američkog konzula u Minhenu Sema Vuda sa frau Buš — naslednicom čuvenih čikaških pivnica —za svadbenim stolom sedeli jedan uz drugoga dva počasna gosta: Van Vagoner, načelnik američke vojne uprave u Bavarskoj, i bivši regent fašističke Mađarske Horti, koji je našao pribežište na obali istog jezera Štarnbergze.

Veselo žive hitlerovci u Bizoniji!"

Četiri konjanika Apokalipse

Karikatura Pjera Križanića iz nove zbirke njegovih karikatura PROTIV FAŠIZMA koja izlazi iz štampe krajem ovog meseca

ZA ŠTO UDOBNIJI RAD LOPOVA I OBIJAČA

Američki list u Japanu »Nipon tajms« piše o jednoj specijalnoj firmi koja je vrlo aktivna u Tokiju i koja izdaje pod kiriju lopovima i obijačima razna oružja i instrumente, neophodna »sredstva za njihovu proizvodnju«.

Ova firma raspolaže i čitavom mrežom obaveštajaca, koji obijače informišu o objektima koji bi im najbolje »odgovarali« i dostavljaju detaljne spiskove svega onoga šta se u svakom pojedinom »objektu« može »korisno upotrebiti«.

Za protivuslugu firma dobija od svojih klijenata određeni procenat ukupnog dobitka, ne računajući u to kiriju za upotrebu obijačkog oruđa i instrumenata.

MINISTAR FINANSIJA U TEŠKOJ SITUACIJI

Prema jednoj beleški lista »Noje cajt«, bivši ministar finansija Lingdal prijavio se nedavno policiji i izjavio da je, koristeći svoj položaj, potrošio oko milion kruna državnog novca. Svoj postupak on je pravdao time što je računao na inflaciju, koja bi mu pomogla da se izvuče iz teške situacije.

NEPISMENOST U ENGLESKOJ

Prema podacima jedne komisije sa liverpulskim biskupom na čelu broj nepismenih u Engleskoj iznosi više od tri miliona, a to će reći oko 17% od ukupnog broja punoletnog stanovništva Engleske.

Novi život u Brankovini

Desanka MAKSIMOVIĆ

Pošla sam, po seoski rano, u odbor brankovačkog Narodnog fronta da porazgovaram o promenama izvršenim u selu od oslobođenja do danas. Seljaci će mi, znala sam, otvoreno reći ako čime nisu zadovoljni, ako im se u novom uređenju što ne svida.

Dok sam išla kroz zabran, koji su seljaci što su ga dobili deobom zemljišta za dve godine proredili do proplanka, i mislila sa srdžbom kako ću svojim zemljacima zameriti ovu žurbu, ugledala sam jarkom kraj puta ženu s devojčicom gde beru neko bilje i to tako hitro, kao da im je o glavu. One bi se svaki čas ustremile sad na jednu, sad na drugu stranu, sad na proplanak. I kad sam im prišla, jedva su digle glavu s posla — brale su hajdučicu i imale su je svaka već po snopić.

— Srećan rad! — pozdravila sam beračice. Zar toliko hajdučice ostavljate?

Ni sad nisu posao napustile ni usporile, uzgred mi objašnjavajući da se za kilogram takve trave može dobiti metar cica po vezanim cenama. Žena se ljutila što je za ovo javljeno kad su livade bile pokošene, pa se sada mora obigrati mnogo prostora da se potrebna količina nabere.

— Ne znam samo da li greše ovi iz našeg Fronta ili ni njima na vreme nije rečeno.

Sad sam se i ja pridružila branju i nastavila razgovor. One su bile zadovoljne što za hajdučicu mogu da dobiju to tako željeno letnje »lice«, što »i sirotinja može da se odene«.

— Jedni daju po vezanim cenama namirnice, a ko ima manje namirnica pošalje decu po travu i po gljive. Svašta se sad iskorišćuje: i ostruga, i korov, i otpaci:

Malo dalje naišla sam na nove tri beračice i one su odmah počele govoriti o cicu. U ovo doba potrebe za lakom letnjom odećom, žene su merile sve vrednošću te tkanine. I one su bile zadovoljne ovim načinom snabdevanja, ali im se činilo da se i nešto više materije moglo dobiti za kilogram prosušenog bilja.

Upitala sam da li su zadovoljni novim načinom snabdevanja.

— Što neće biti! Po vezanim cenama sve se najbolje daje. I dobiješ ovde. Ne moraš ići nikud iz sela ni cepati obuće — dočekala je najmlađa, kao u strahu da i samim pitanjem ne poremetim to što je tako dobro počelo.

Svugde okolo po zabranu videla se deca gde krstare s torbama već punim gljiva koje su posle kišovite noći nicale brzo kao pomisli. I njih su skupljali da razmene za tkanine. Pokušam i ja uzgred da ih tražim: alj oči davno odviknute od ovog posla, svaki čas su zamenjivale žut i crven list i beli kremen sa gljivama.

Utom preda me banu mlad smeh. Susedova ćerka s punom torbom gljiva stajala je na stazi, držeći u ruci dve tako ogromne da bi se patuljak pod njih smestio.

— Sad si pošla u pečurke! Ja sam te pretekla, a kud ja prođem — ti posla ne nađe — sem ako nisu, za ovo malo dok sam bila u jaruzi, nikle nove — čikala me je ona i stala vaditi na panj što je nabrala.

Bilo je tu mlečno belih cepača, lisičica, petrovača, a naročito mnogo varganja, ili »prodavača«, kako su ovu vrstu nazvala deca otkako se počela tražiti u zadruzi.

Znala sam da je njen otac prilikom podele imanja seljacima dobio oko tri hektara i upitala je kako sad žive.

— Pa to se i po obrazu valjda vidi

Mnogo smo se pomogli. Sad imamo pet i po hektara. Ove godine podizaćemo uz kuću još jednu sobu. Crep ćemo dobiti na bonove od kontrahirane pšenice. Dogodine biće i bolje.

— A jesu li Sremčevići dobro iskoristili dobivenu zemlju?

— Kako da nisu! Ništa nije ostalo nezasejano. Minja je u jabučaru zasejao ovas, a Gusak sad prvi put u životu seje pšenicu — do sad samo kuruz (kukuruz) pa kuruz; Jovanini sinovi sazidali su pušnicu, jer su ceo popov šljivik dobili. Šta ćeš, da nismo uzeli mi — uzeli bi drugi. A za Milovanovo imanje milo nam je što je podeljeno, on je naše ljude za vreme rata u zatvor gonio.

Imanje oduzeto od ljudi koji ga nisu sami obdelavali, od bogatih, od ratnih krivaca, dobilo je desetak porodica u selu. Tu je bilo i desta šume i ona je nemilice proređena. Novi sopstvenici kao da u početku nisu verovali da su ta dobra sad zaista njihova i da će njihova ostati, pa su požurili da časpre s njih skinu što se moglo skinuti. Seljaci su, međutim, na naglu seču šume drukčije gledali.

— E, pa šta ćeš, svadbovalo se tri dana. Mora i to da bude. A potrebalo nekome i para, nekome građe. Trebalo opraviti pogorele kuće i ograde. A sad je to već obustavljeno, zasitilo se.

Poznanici koje sam usput sretala hvalili mi se da im deca idu u seosku progimnaziju. Ranije se žensko dete, ma kako obdareno, nerado odvajalo u grad da se školuje dalje; isto tako imovno stanje mnoge je nateralo da sposobnu decu ne dadu u gimnaziju. Sada su sva ta deca bila zbrinuta otvaranjem progimnazije. Ona su sva naročito rado učila ruski. S jednom učenicom mogla sam voditi i male razgovore na ruskom, ma da je spadala u srednje đake. Seoski sveštenik, koji je inače svršio teološki fakultet, predaje ruski, a dva učitelja podelila su među sobom ostale predmete. Milan Ristić, inače direktor progimnazije, predaje prirodne nauke, istoriju i crtanje. Ne bez ponosa on mi je rekao, kad sam ga zatekla u školi, pokazavši na zidove iskićene đačkim crtežima i parolama:

— Bilo je muke dok se sve ovo stvalo. Za ove poslednje tri godine radio sam više, iskreno ću reći, nego za sve ranije dvadeset i tri, i više sam naučio sam, i društvu sam više dao.

Začudila sam se kako je mogao tako raznorodne predmete da svlada.

— Da je teško bilo — teško je. A razred od šezdeset učenika otegao se kao Atlantski Okean. Usto u njemu kao i svugde, pretežan broj osrednjih učenika koji inače gimnaziju ne bi učili da nisu po zakonu pozvani i da nije u njihovom selu. Stvari koje u gradu ne zadaju nikakve muke, ovde vas iznoje. Dok sam ih na primer, sve naučio da nije Leksandar kod Gamele, nego Aleksandar kod Gaugamele, prošao mi je ceo čas.

Direktor se slatko nasmejao svojoj prebrođenoj muci i dodao na svoj račun:

— A i za mene je to velika nevolja bila. Do ponoći sam ponekad morao spremati lekciju. Nego sve to pozlate ona divna obdarena deca. Simeunović na primer, iz Zabrdice, pa Konstadinović, pa Vićentići.

I on se prisećao dalje imena dobrih učenika, završiv: — Prosto me je strah pomisliti da bi ovakva deca verovatno ostala neškolovana, da nije progimnazija otvorena I kolega Laza Odanović hvali se učeničkim znanjem srpskog. Ovde vam sva deca pravilno govore, dobro naglašavaju, tečno pričaju.

Progimnazija je smeštena u bivšoj opštinskoj zgradi, visokoj, zdravoj, sa četiri velika odeljenja. U njoj se održavaju i podružinski učiteljski sastanci, gde se obrađuju političke, prosvetne i druge teme i drže ugledne metodske jedinice. Neki okolnj učitelji na ovim sastancima potpuno su se izgradili, povećali znanje, stekli interes za društveni rad. Najveći je njihov posao na selu — rad sa seljacima. Ponekad, zimi, noću dođu, naprimer, seljaci iz Blizonja u Brankovinu s fenjerima da zovu učitelje na konferenciju, da im rastumače nejasne stvari. Na takvim sastancima učitelji ponekad moraju da objašnjavaju seoskim ženama, da im se vuna koju ustvari nerado daju ne »oduzima«, da će im se ono što dadu u državnu zajednicu višestruko vratiti; ili tumače šta znači kontrahiranje žita i slično — a ujutru ih čeka metodska jedinica: bitka kod Termopila, preživljavanje, dispersija svetlosti. To se zbilja može zvati udarništvom.

Svi listom seljaci priznaju da je u posleratno vreme za prosvetu mnogo učinjeno.

— Za ponešto se može reći i ovako i onako, ali za prosvećivanje naroda mnogo je učinjeno — rekao mi je jedan starac, veliki konzervativac. — Tri su žene samo iz moje kuće naučile čitati i pisati, među njima i moja baba. Učitelj ma je pomagao onaj Bogoljubov sin prvoborac, invalid. Svida mi se što se svakome nađe posla.

Brankovina još nažalost nema knjižnice. Prvo što mi je rekla jedna devojka bilo je:

— Još nemamo knjižice, a u Pambukovici, zamislite, imaju. Idemo tamo po nekad na omladinske sastanke. Da znaš kako se tamo lepo razgovara! A naš pretsednik omladinskog fronta još nas nijednom nije pozivao ove godine.

U selu se ove godine zida velika priplodna stočna stanica, zato je zidanje zadruge odloženo za dogodine, te je i dalje smeštena u predratnoj zadružnoj zgradi. Seoska krčma pretvorena je u državnu gostionicu, a prodavnica seoskog trgovčića, ranije zadružnog konkurenta i ne velikog prijatelja, likvidirana je.

O politici spoljašnoj i u zemlji ovde se oduvek mnogo govorilo, pa se i sada govori. Seljaci se stalno raspituju koliko zajma daju pojedinačno građani. Siromašniji među njima već su ga upisali. Imućniji čekaju jedan drugog — neki da se ne osramote upisavši manju sumu nego ostali sličnog stanja, neki u želji da se nadmeću.

U osnovnoj školi na letovanju je oko trideset pionira. Selo se neobično raduje ovim malim gostima. Smatra se i počastvovano zbog njihovog dolaska. Deca su stigla 12 jula, na dan brankovačkog sajma. Kako nije bilo autobusa, ljudi su otišli da ih kolima dovedu. Jedan od njih pričao mi je razneženo:

— Ne žalim što sam zbog tih pionira beogradskih propustio vašar. Da si ih videla kako su se radovali vožnji! Jedan mi od njih veli: »Čiko, kako se zoveš da ti iz Beograda pošaljemo duvana? Mi mnogo više volimo da se vozimo kolima nego vozom i automobilom. Divna su ti kola! Kako samo zveče!« A drugi počeo da raspituje: »koliko si, druže, upisao zajma?« — a ni od zemlje se takoreći nije odigao. Moram ih još koji put provozati, a i svoju decu odvešću u školu da se pomešaju s njima.

Ovde je na letovanju i dvadesetpetoro dece iz jednog sirotinjskog doma iz Bačke. Smešteno je po porodicama boraca ili inače naprednih seljaka. Jedna žena, u čijoj je porodici desetogodišnji dečak, kaže:

— Lepo je što su ovo izumeli. Ne sećam se je li ovoga pre bilo. Svaki će se vratiti kao dulečić. Mi, seljaci, volimo više da nam se dođe u kuću nego da dajemo priloge. Ovako možemo neosetno mnogo više pomoći da pružimo, a i milo nam je videti da dete napreduje.

Nikad u Brankovini nisu ljudi bili samoživi, uvek su pomagali knjigu i prosvetu; ali sad, posle rata, u životu organizovanom na nov način, imaju prilike da više ispolje svoju želju za znanjem, inicijativu, društvenost. Ako poneke novine sporo primaju, to je samo znak da žele prvo, kako oni vele, da »prvo ispeku«. Bistrina im pomaže da se oslobađaju preživelih oblika života, polako i sigurno.

„Cekin ili violina" i „Diptihon" na ljubljanskoj pozornici

Koreografija Pije i Pina Mlakar

Balet ljubljanske opere priredio je veče na kome su prikazani baleti »Cekin ili violina« i »Diptihon«, po zamisli i u koreografiji Pije i Pina Mlakar. To baletsko veče pokazalo je s jedne strane znatnu tehničku visinu a s druge strane postavilo nekoliko pitanja pred kritiku.

»Cekin ili violina«, baletska tačka nazvana seljačkom plesnom idilom, oslanja se na motiv češke bajke i na narodne običaje. Muzika je uzeta iz Dvoržakovih »Slovenskih igara« i još nekih njegovih kompozicija. Drugi deo programa, koreografska poema »Diptihon«, izradjen je na muziku Marijana Kozine »Palima« i »Bela krajina«. Oba ova dela pružila su ljubljanskom baletskom ansamblu velike mogućnosti da pokaže svoje kvalitete i svoj razvoj. I doista, pod rukovodstvom baletskog majstora Mlakara, postignuti su znatni uspesi kako pojedinih igrača tako i ansambla, došla je do izražaja ozbiljnost u studiranju, disciplinovana uigranost, tehnička čistota u izvođenju.

U baletu »Cekin ili violina« pojavljuju se seljak i seljanka (Kumek i Kumica), koji nose dete na krštenje. Rođaci, seoska omladina i seoski sveštenik okupili su se oko dečje kolevke i pitaju Usuda za budućnost novorođenčeta, i nad kolevkom drže cekin i violinu. Ako ručice detinje posegnu za cekinom, dete će postati dobar seljak; ako pak za violinom, postaće muzikant. Među seljacima zavlada živo, veselo raspoloženje kad dete pruža ruke prema violini. Razvija se igra u kojoj svi učestvuju. Opšte veselje na sceni prikazano je nizom skupnih i solističkih igara. Naročito grupna igra devojaka, po međusobnom odnosu igračica i prikazanoj životnoj radosti, potseća na koreografski obrađene narodne motive Mojsejevljevog ansambla. U baletu smeta preduga igra Kumice s pelenama i nastup sveštenika. Postavlja se pitanje kriterija pri odabiranju motiva iz narodnih običaja. Sem toga, radost koju su prikazivale mlade, talentovane igračice, delovala bi snažnije i neposrednije da su one skinule s lica balerinski »večiti osmejak« koji ih mumificira.

Koreografska poema »Diptihon« postavlja više pitanja. Ona se svodi na dve slike: prva je posvećena uspomeni palima u narodnooslobodilačkoj borbi, a druga prikazuje proljeće u Beloj Krajini u momentu kad se iz rata vraća mlad čovek, partizan. Ta slika treba da prikaže sveopštu radost, a plesovi se oslanjaju na folklorne elemente i belokranjski narodni običaj »Zeleni Jurij«.

Jedno je pitanje: da li se izražajnim sredstvima baleta, i to s pretenzijom da se čistim pokretima izrazi sadržina i ideja tragično-herojske oslobodilačke borbe, može prikazati takva tema. Drugo je pitanje kako su Mlakarevi sa svojim ansamblom prišli obradi te teme.

Pre svega, treba se zadržati na prvoj slici, u kojoj nastupaju Žalost, Zemlja, devojka, čovek i žena, mati i kći, tri partizana, fašistički krvnici, taoci i narod. Slika počinje streljanjem talaca. Na grobove dolaze žene, majke, devojke: žale, oplakuju, očajavaju. U pozadini stoje tri partizana, čvrsto i odlučno, i hrabre očajnike. Slika je pravljena s namerom da deluje realistički, da prikaže stvarnost rata. Ali pri toj nameri zaboravljeno je da se realizam ne sastoji u prikazivanju spoljnjeg, optičkog vida te stvarnosti. A na ljubljanskoj sceni su dati potencirani spoljnji efekti. Pogrešno je verovati da se pomoću takvih optičkih efekata može dati realistički istinito tumačenje složene stvarnosti našeg oslobodilačkog rata, idejno zasićena sadržina. Ova baletska konstrukcija mogla bi da zadovolji zahtev idejnosti u realističnoj umetnosti jedino kada bi gledalac, prateći ovu igru, osetio težinu i smisao žrtava, izvor snage naroda, veličinu i heroizam narodnooslobodilačke borbe, lepotu herojizma koji se izdiže iznad tragike. A da bi se to postiglo, da bi se prikazala veličanstvenost naše oslobodilačke borbe, njena idejna usmerenost i bremenitost revolucionarnim preobražajima, potrebno je da umetnik-stvaralac sve to odrazi kroz svoj stvaralački subjekat. U tome slučaju njemu ne bi bili potrebni nikakvi spoljnji rekviziti koji su se videli na ljubljanskoj sceni (crna odela, prenošenje mrtvih preko pozornice itd).

Žalost koju prikazuje slika »Palima« ne odražava istinito bol našeg naroda za žrtvama u oslobodilačkoj borbi. Druge vrste je bila žalost našeg naroda; nije to bila pogrebna žalost, kakva je prikazana na sceni. Žalost koja prelazi u očaj doživljavao je naš seljak prilikom elementarnih nepogoda, kada grad i vatra sve uništavaju, a ljudi, očajni i nemoćni, obilaze zgarišta, opustošene njive, ostavljeni sami sebi i svojoj muci. Međutim, žalost koju su doživljavali naši ljudi u oslobodilačkoj borbi potsticala ih je da se usprave, budila je u njima snage za novu borbu i za osvetu. služila kao potsticaj za akciju. Ljudi koji su doživljavali takvu žalost, nadahnuti žrtvama, bili su najčešće spremni na ličnu žrtvu radi pobede narodne borbe. Zato streljanje talaca i prevlačenje mrtvih preko pozornice deluju grubo, a odnos između očajničkih žena i trojice dekorativnih partizana površno je dat.

U drugoj slici, koja prikazuje proleće u Beloj Krajini posle oslobođenja, nije prikazana u dovoljnoj meri povezanost oružanog ustanka s narodom u pozadini. Na pozornici, u idiličnoj Beloj Krajini, pojavljuje se odnekud partizan, a narod ga prima i pozdravlja kao pobednika. Imao se utisak kao da narod samo pasivno čeka da partizan izvojuje pobedu. Dok u prvoj slici preovlađuje teško očajanje, druga je zasićena idiličnošću. Gledalac, posmatrajući igru na pozornici, nije mogao da stekne uvjerenje da je sam narod borac za izvojevanje slobode, pobednik koji se sprema za nove borbe i napore u izgradnji domovine.

Oslobodilačka borba ne može se prikazati ispočetka kao očaj, a zatim kao idila, jer time je tema lišena sadržine i smisla. Mlakarevi nisu, i pored vrlo solidne izvedbe, prikazali sadržinu i smisao narodne borbe za slobodu koja je prerasla u borbu za izgradnju socijalizma. No ostaje pitanje da li se izražajnim sredstvima modernog baleta, kombinovanog sa stilizovanim folklornim motivima, može izraziti tako složena i velika tema, tema koja se ne može izraziti spoljnjim pokretima i vidljivim efektima.

Marta Paulin

Ruska klasična i sovjetska savremena literatura

u izdanju zagrebačkih izdavačkih poduzeća

Od svih stranih literatura kod nas se najviše prevode i izdaju djela ruskih klasika i suvremenih sovjetskih pisaca. To je potpuno u skladu s principima naše poslijeratne izdavačke djelatnosti, kako ih je neki dan izložio drug Milovan Đilas u svom referatu na Petom kongresu KPJ. Kao rukovodeća načela naše izdavačke djelatnosti drug Đilas je na prvom mjestu spomenuo izdavanje klasika marksizma-lenjinizma zatim izdavanje marksističke publicistike, te »izdavanje klasičnih književnih domaćih i stranih djela, domaće i strane realističke i savremene revolucionarne književnosti, pri čemu savremena sovjetska književnost zauzima prvo mjesto...«

Trogodišnja praksa zagrebačkih (kao i ostalih) izdavačkih poduzeća pokazuje da se u tome smislu doista kretala čitava njihova dosadanja djelatnost. Dovoljan je samo letimičan osvrt pa da se vidi, kako su naša izdavačka poduzeća savjesno ispunjavala taj svoj zadatak koji se, posve jasno, potpuno podudarao s potrebama najširih naših narodnih redova kao i njihovim težnjama da se što obilnije koriste bogatim plodovima literature s kojom je jači i neposredniji dodir bio decenijama onemogućavan i zabranjivan.

Izdavanje klasika marksizma-lenjinizma kao i marksističke publicistike koncentrirano je — kako je poznato — u »Kulturi«, koja je u nešto više od dvije godine svoga rada u Zagrebu izdala veoma velik broj knjiga s tog područja. Uz djela osnivača naučnog socijalizma Karla Marksa i Friedricha Engelsa »Kultura« je u biblioteci marksizma-lenjinizma od sovjetskih autora izdala veliki broj djela Lenjina i Staljina. Na prvom mjestu spominjemo Staljinovo djelo »Pitanja lenjinizma«. Prelazimo čitav niz opsegom manjih publikacija u kojima su sadržani pojedini Staljinovi govori i članci, da bismo poimence naveli samo druge dvije važne publikacije: »Marksizam i nacionalno-kolonijalno pitanje« i »O velikom otadžbinskom ratu Sovjetskog Saveza«. Dva zbornika: »O socijalističkoj državi i sovjetskoj demokraciji«, i »O socijalističkom takmičenju« — sadrže govore i članke Lenjina i Staljina. Od Lenjina, »Kultura« je izdala veći broj knjiga i manjih edicija od kojih posebno navodimo »Imperijalizam kao najnoviji stadij kapitalizma«, »Država i revolucija«, »Aprilske teze« itd.

Naravno je, da su osim ovih učitelja socijalizma bili zastupani i ostali teoretičari marksizma-lenjinizma, kao na primjer Mihajlo Kalinjin (s djelima »O komunističkom odgoju« i »Moć sovjetske države«), zatim Molotov, a od starijih Plehanov.

Uz ova izrazito teoretsko-politička djela »Kultura« je objavila veoma velik broj manjih i većih edicija iz područja marksističke publicistike. Spisi Ždanova (O međunarodnoj situaciji, Referat o časopisima »Zvijezda« i »Lenjingrad«, Riječ u diskusiji o knjizi Aleksandrova), Višinskoga (Sovjetska država — država novog tipa), zatim drugih političkih i ekonomskih stručnjaka Fjodorova Trajnjina, Sorokina, Leontijeva, Ostrovitjanova i drugih, koji obrađuju aktuelne teme iz političkog, kulturnog i gospodarskog zbivanja u SSSR-u, pitanja sovjetske demokracije, socijalističke privrede itd., zatim važnije probleme iz međunarodnog života — svi ti spisi sačinjavaju čitavu jednu malu biblioteku.

Toj vrsti političke literature treba dodati i niz biografija sovjetskih državnika i rukovodilaca: Kirova Đeržinskog, Sverdlova, Staljina.

Kao prelaz na beletristiku — koju sama »Kultura« nije u većoj mjeri izdavala — treba spomenuti još dvije serije Kulturinih izdanja sovjetskih pisaca, tj. izdanja »Popularno-naučne biblioteke« i biblioteke »Veliki ljudi i njihova djela«. U prvoj su izišla djela naučnog karaktera, obrađena — pogotovo neka od njih — na literaran način. To su na primjer, Fersmanove: »Uspomene o kamenu«, »Zašto ljudi govore različitim jezicima« od Nikolskog i Jakovljeva, »Priče iz života« Jakovljeva i druge. Ovim naučno,popularnim djelima možemo dodati čitav niz malih brošura prirodoznanstvenog karaktera — izdanja drugih izdavačkih poduzeća. Te knjižice imaju vanredan popularitet i one danas izlaze u izdanju Nakladnog zavoda Hrvatske (u Maloj naučnoj biblioteci Hrvatskog prirodoslovnog društva) »Prosvjete« (Prosvjetina Poučna knjiga) i »Seljačke sloge«, a neke su knjižice prevedene i na talijanski jezik.

Edicije serije »Veliki ljudi i njihova djela«, kojih je dosada izašlo u »Kulturi« oko dvadesetak, prevedene su u cijelosti s ruskog jezika. Te knjižice, pisane jednostavno i pregledno, sadrže biografije ne samo glasovitih ruskih književnika i slikara već i drugih velikana sovjetske kulture. Dvije od tih knjižica, o Leonardu da Vinciu i Tizianu, izdao je nedavno Nakladni zavod Hrvatske na talijanskom jeziku za talijanske čitaoce.

Prelazeći na literaturu u užem smislu riječi, potrebno je naglasiti da je na tom području najjače vidljiv udio ruske i sovjetske književnosti u našoj prijevodnoj literaturi. Na tom sektoru naše izdavačke djelatnosti učestvuju sva zagrebačka izdavačka poduzeća, već prema planu i karakteru svoga izdavačkog rada. Udio »Kulture«, pretežan u političkoj, marksističko-lenjinističkoj literaturi, ovdje nije više toliko osjetljiv u usporedbi s ostalim poduzećima, ali je ipak i dalje znatan s obzirom na »Kulturina« izdanja iz ostalih stranih literatura. Četiri knjige sabranih djela Maksima Gorkog, zatim romani Serafimovića (Gvozdena bujica) Iljfa i Petrova (Zlatno tele), Jurija Krimova (Tanker Derbent), Fađejeva (Poraz), Šolohova (četiri knjige Tihog Dona), Soboljeva (Generalni popravak, Morska duša), zatim »Pedagoška poema« Makarenka, znače doista kvalitetni izbor a svojim brojem premašuju broj prijevoda koje je »Kultura« izdala iz svjetske klasike (bez ruskih autora) i zapadno-evropske i američke književnosti zajedno. Ako sovjetskim piscima dodamo izdanja ruskih klasika (Turgenjeva, Saltikova—Ščedrina, Čehova, Černiševskog), kao i djela sovjetske dječje i omladinske literature (Majakovski: Pročitaj, proskitaj i Paris i Kitaj; Gajdar: Škola), vidimo koliko je velik broj djela sovjetskih i ruskih pisaca izdala zagrebačka »Kultura«.

Udio ostalih izdavačkih poduzeća u popularizirianju djela ruskih klasika i suvremene sovjetske literature također je veoma značajan. Nakladni zavod Hrvatske ima posebnu kolekciju — Sovjetska knjiga — u kojoj je dosada izašlo jedanaest djela desetorice autora: Alekseja Tolstoja (njegovi »Članci« bili su jedna od prvih knjiga što ih je NZH izdao) Vsevoloda Ivanova (Na Borodinskom polju i Parhomenko) Vjačeslava Lebedjeva, Anatolija Kalinjina Anatolija Vinogradova (Tri boje epohe i Kronika Maljevinskih) Iljfa i Petrova (Prizemna Amerika), Maksima Gorkog (Zbornik »O domovini«), I. D. Papanjina (Život na santi) i A. Stjepanova (Port Artur, u dvije knjige).

Sovjetski, a s njima i stariji ruski autori, zastupani su nadalje među izdanjima serije »Omladinska knjižnica«, »Klasično kazalište«, Svjetski klasici« i dr. Polovica izdanja »Omladinske knjižnice« otpada na ove ruske i sovjetske pisce: A. Kononova (Priče o Lenjinu), M. Bulatova, I. J. Uljanova (Lenjinovo djetinjstvo). L. Solovjeva, A. S. Puškina, S. Maršaka, V. Grosmana, S. T. Grigorjeva, M. Prišvina, S. Beljajeva, S. A. Kovpaka (Od Putivlja do Karpata) — a druga polovica na sve ostale, od kojih su šest domaćih (Nazor i Pavičić s po dvije knjige), a samo četiri su iz ostalih literatura. U okviru kolekcije »Svjetski klasici« i »Klasičnog kazališta«, odnosno »Kazališne biblioteke«, štampana su pored ostalog djela: Aleksandra Gribojedova (Teško pametnom), A. P. Čehova (Izabrane pripovijetke), N. V. Gogolja (Novele, Revizor), A. S. Puškina (Boris Godunov), M. J. Ljermontova (Junak našega doba) i Konstantina Trenjeva (Ljuba Jarova). Gogolj, Turgenjev, Koroljenko i Serafimovič zastupani su manjom prozom među izdanjima »Narodne knjižnice«. U svemu, broj sovjetskih i ruskih autora koje je Nakladni zavod izdao u tri godine svoje izdavačke djelatnosti premašuje za pedeset posto sve ostale strane autore zajedno, uključujući ovamo i slavenske.

I Matica Hrvatska, kojoj je glavno područje djelatnosti izdanje djela iz suvremene jugoslavenske literature izdala je u svojoj »Slavenskoj knjižnici« romane suvremenog ruskog pisca V. Smirnova (Sinovi), a od starijih Nikolaja Ljeskova (»Začarani putnik). Uskoro će izići prvi dio Hercenovih memoara pod naslovom »Prošlost i razmišljanje« (ukupno tri sveska). Potrebno je zabilježiti, sem toga izdavanje izabranih djela L. N. Tolstoja, od kojih su dosada objavljena dva toma (Ana Karenina, Kozaci i Smrt Ivana Iljića). U Matičnoj Prirodoslovnoj knjižnici izišle su monografije Muratova (»Lomonosov« i Novikova »Timirjazev«, a u Omladinskoj knjižnici pripovijest »Kineska tajna« E. Danjka. Kao izvanredno izdanje izdala je Matica Hrvatska zbirku prijevoda iz sovjetske lirike.

Dvije zagrebačke knjižare — »Seljačka Sloga« i »Prosvjeta« — zaostaju po svom izdavačkom kapacitetu za već pomenutim poduzećima, ali i one su dale svoj prilog širenju i boljem upoznavanju ruske, odnosno sovjetske književnosti. »Prosvjeta« je, na primjer izdala od važnijih djela »Zauzeće Velikošumska« od Leonida Leonova, knjigu »Sovjetski partizani« od Linjkova, »Istoriju jednog detinjstva« od Vodovozove, »Pripovetke i crtice iz Sibira« od Koroljenka, popularnu monografiju Veresajeva o Puškinu itd., a uskoro će objaviti djelo N. S. Deržavina »Porijeklo ruskog naroda«. — Izdavačka knjižara »Seljačke Sloge« ima u svojoj aktivi dosada prijevode »Cementa« i »Zakletve« Fjodora Gladkova, »Čapajeva« Furmanova, »Kalendar Prirode« Prišvina i Erenburgove feljtone »Putevi Evrope«.

Omladinsko izdavačko poduzeće »Novo pokoljenje« — najmlađe u Zagrebu — izdalo je za manje od godine dana svoje djelatnosti velik broj knjiga od toga — poslije domaćih djela — najviše ruskih i sovjetskih. Roman Fađejeva »Mlada garda«, Krilovljeve »Basne«, »Lenjinovo djetinjstvo« od Uljanove, »Zlatni ključić« Alekseja Tolstoja, »Šumske novine« Bijankija, »Timur i njegova četa« Arkadija Gajdara, »Mati« Maksima Gorkog, »Kako se kalio čelik« Ostrovskog »Veliki konvejer« Jakova Iljina, »Priče« Čarušina, zbirka priča i legenda Maksima Gorkog za djecu, »Staljingrad« Viktora Njekrasova, »Oceanov brat« Alekseja Koževnjikova, »Priče za djecu« M. Prišvina, »Naša djela« Jurija Sotnjika — to su najvažnija beletristička izdanja »Nopokova«, koja se ne nameću samo svojim brojem već i svojim velikim idejnim značenjem i umetničkom vrijednošću.

Osim beletristike, »Nopok« je izdao još nekoliko prijevoda prirodonaučnih djela — u seriji knjiga »Nauka i omladina« — a zatim više brošura političkog, ekonomskog, literarnog karaktera itd. (I. S. Vavilov: Lenjin i suvremena fizika; Boljševička partija i sovjetska književnost i dr.).

Ovime nije do kraja iscrpljena tema o prijevodima iz ruske i sovjetske literature, objavljenima poslije oslobođenja u Zagrebu. Ne samo što nisu uzeta u obzir ni sva izdanja spomenutih glavnih izdavačkih poduzeća, (nije na pr. spomenuto glasovito i popularno djelo Iljina i Segala: »Kako je čovjek postao divom«), nego su izostavljena i izdanja na primjer, književno-pedagoškog zbora, zatim »Male pozornice« (Izdavačko poduzeće »Glas rada«), Društva za kulturnu saradnju Hrvatske sa SSSR i dr.

Iz ovakvog prikaza jasno se vidi da su zagrebačka izdavačka poduzeća (a to vrijedi i za ostale naše nakladne centre u državi) u tri godine svoje djelatnosti izdala upravo ogroman broj najraznovrsnijih djela iz suvremene sovjetske literature i razdoblja ruske klasike i kritičkog realizma — te velike baštine na kojoj počiva velebna zgrada današnje sovjetske literature. Time je naša prijevodna književnost nesumnjivo obogaćena literarnim djelima velike idejne i umjetničke vrijednosti, a da posebno i ne govorimo o značenju prevedenih teoretskih djela iz marksizma-lenjinizma i ostalih političkih knjiga i brošura za naš suvremeni politički razvoj.

Značaj ovih prijevoda s ruskog utoliko je veći, što je i naklada ovih izdanja redovno velika. Tako su, na primjer, osnovna djela marksizma-lenjinizma izdana u nakladi od 10.000 do 15.000 primjeraka dok su, recimo »Pitanja lenjinizma« štampana u Zagrebu u nakladi od 45.000 primjeraka. Isto tako velika je naklada prirodoznanstvenih izdanja (svesci »Male naučne biblioteke« Hrvatskog prirodoslovnog društva štampani su na pr. u nakladi od 25.000, a neki i 50.000 primjeraka). Beletristička djela vrlo često prelaze tiražu od 5000 primjeraka, a mnoga dostignu nakladu od 10.000 — kakva se prije rata nije mogla ni zamisliti.

Sav taj golemi udio ruske i sovjetske literature logičan je rezultat naše današnje stvarnosti i težnje naših naroda, da se na putu u socijalizam što više iskreno približe velikoj zemlji socijalizma, koristeći se njeni iskustvima i njenim tekovinama.

A. Z.

PISMO IZ TRSTA

Slovenačko narodno pozorište u Trstu

Povodom završetka ovogodišnje sezone

Slovenačko pozorište u Trstu zabeležilo je prve svoje uspehe u drugoj polovini prošlog stoleća. Već na početku ovog veka (1904) imali su Slovenci u Trstu reprezentativan Narodni dom s velikom pozorišnom dvoranom. Narodni dom spalile su, 13 jula 1920, fašističke horde pod vođstvom zloglasnog fašističkog palikuće i zločinca Francesca Giunte (Frančeska Đunte). Od tadašnjih glumaca nastupaju i danas, posle četvrt stoleća prisilnog ćutanja, u Slovenačkom narodnom pozorištu još dva: Mario i Valerija Sila. Tadašnji početnici Modest Sancin i Justo Košuta morali su, pred fašističkim divljaštvom da pobegnu u Jugoslaviju. Posle oslobođenja vratili su se oni u Trst, gde i sada deluju kao iskusni glumci.

Jezgro sadašnjeg Slovenačkog pozorišta u Trstu dala je partizanska glumačka grupa Devetog korpusa, koja je delovala u toku narodnooslobodilačke borbe na oslobođenoj teritoriji Slovenačkog Primorja i koja je bila sastavljena većim delom od profesionalnih glumaca rodom iz Trsta i Slovenačkog Primorja. U toku trogodišnjeg rada Slovenačkog pozorišta u Trstu počeo se izgrađivati i mladi kadar domaćih umetnika, koji postepeno pojačava i upotpunjuje ansambl.

Fašizam nije uništio u Trstu. Istri i Slovenačkom Primorju samo slovenačke i hrvatske škole; on je uništio i svaku manifestaciju slovenačkog i hrvatskog kulturnog života i pokušao da izbriše i poslednji trag slovenstva u ovim krajevima, nasilno menjajući slovenačka imena ne samo živim ljudima nego i na nadgrobnim spomenicima.

Zato zadatak Slovenačkog narodnog pozorišta nije bio lak kada je, posle oslobođenja, 1945 počelo svoju delatnost u Trstu i Slovenačkom Primorju. Trebalo je neposredno vezati sadašnju delatnost za staru tradiciju, koju je fašizam silom prekinuo. Toj potrebi odgovarao je i repertoar prve sezone, koji je počeo premijerom Cankarevog »Sluge Jerneja«, a odmah zatim dramatizacijom Jurčičevog romana »Deseti brat«. Zatim su došla na red dela slovenačkih i italijanskih pisaca (Benedetti, Bor), kao i svetskih pisaca (Shaw, O'Neill i drugi).

Slovenački narod u Trstu i Slovenačkom Primorju sa neopisivim oduševljenjem dočekao je obnovu rada Slovenačkog pozorišta. Na premijeri »Sluge Jerneja«, 2 decembra 1945, u pozorištu »Feniće« u Trstu publika je ispunila i poslednje mesto. Stariji ljudi sa suzama u očima, slušali su, posle dvadeset i pet godina grobnog ćutanja koje je našem ljudstvu u Trstu nametnuo fašizam, slovenačku reč sa tršćanske pozornice. Omladina koja je, u većini, tek ostavila puške i partizanske uniforme, puna potresnog zanosa pratila je pretstavu. U toku te prve sezone slovenački glumci i glumice išli su od sela do sela po celom Primorju, odlazili u Goricu i Istru, autobusima i otvorenim kamionima, po buri i snegu, po kiši, hladnoći i žarkom kraškom suncu i priređivali svoje pretstave svuda gde se mogla podići ma i najmanja improvizovana pozornica.

U drugoj sezoni Slovenačko narodno pozorište pristupilo je još odgovornije svom poslu. Slovenačka publika, pogotovu srednja generacija koja je morala u vreme fašizma da pohađa italijanske škole i koja je zbog toga poznavala samo domaće slovenačko narečje, brzo se privikla slovenačkom književnom i pozorišnom jeziku. Pored klasične Linhartove komedije »Matiček se ženi«, pozorište je izvelo i mnoga druga dela: »Tako će i biti«, od Konstantina Simonova, Nušićevog »Pokojnika« i »Vio malo« od Jona Knitla.

Jaltskim i Potsdamskim odlukama narodima je bilo garantovano da će im se šteta počinjena od fašista naknaditi. Slovenački narodni dom u Trstu spalili su fašisti. Organizator paljevine i sekretar fašističke stranke Francesko Giunta pripisuje glavnu zaslugu za spaljivanje Narodnog doma — Musoliniju.

Slovenačko stanovništvo Trsta i tršćanske teritorije s pravom je očekivalo da će anglo-američka vojna uprava ispuniti obaveze i naknaditi gubitak dvorane koju su uništili fašisti. U tu svrhu pretstavnici slovenačkog narodnog pozorišta i Slovenačko-hrvatskog prosvetnog saveza učinili su sto osamdeset intervencija kod odgovornih savezničkih upravnih organa u Trstu. Međutim, rezultat je bio taj što su vlasti u prvoj sezoni dozvolili u većim dvoranama, kojih ima u gradu 7 do 8, ukupno sedam pretstava, u drugoj sezoni dve, u trećoj — nijednu! Još upornije su odbijali da Slovenačkom narodnom pozorištu stave na raspoloženje stalnu prostoriju.

Uprkos tome, glumci Slovenačkog narodnog pozorišta, pod najtežim okolonistima pripremali su komade i nastupali u manjim dvoranama prosvetnih domova u Trstu i po celom Slovenačkom Primorju. Na inicijativu Slovenačko-hrvatskog prosvetnog saveza osnovan je odbor koji sakuplja sredstva za izgradnju nove zgrade na zgarištu Narodnog doma.

U takvim uslovima delovalo je i stvaralo i u ovogodišnjoj sezoni Slovenačko narodno pozorište i pružilo slovenačkom življu živu umetnost i lepotu materinske reči. Svoj rad ono je produbilo i ojačalo, a pune dvorane po celoj tršćanskoj teritoriji najbolji su dokaz visoke misije, koju pozorište vrši.

Ovogodišnja sezona počela je premijerom Cankarevog »Kralja Betajnove«, koja je doživela ogroman uspeh. U toku sezone izvedeni su: Goldonijeva komedija »Ribarske svađe«, komad Konstantina Simonova »Rusko pitanje«, Molijerov »Tvrdica«, i drama »Put do zločina« od Miška Kranjca. Na kraju sezone nastupili su mladi glumci dramskog studija u obnovljenom »Desetom bratu«.

U toku daljeg rada Slovenačko narodno pozorište u Trstu nastaviće s podizanjem umetničkog nivoa svojih pretstava, a slovenački živalj, željan materinskog jezika, biće mu za njegov trud zahvalan, kao što mu je zahvalan i na svemu što je dosada postiglo.

Vladimir BARTOL

KULTURNI ŽIVOT U REPUBLIKAMA

SRBIJA

Festival radnih brigada Novog Beograda

Na gradilištu Novog Beograda održan je, u čast Petog kongresa Komunističke partije Jugoslavije, festival omladinskih radnih brigada. U toku pretkongresnog takmičenja, koje je počelo 1 juna, na gradilištu su održana 624 politička naučno-popularna i stručna predavanja, 866 političkih informacija, 467 filmskih pretstava, 197 priredaba kulturno-umetničkih grupa i 172 brigadne priredbe i logorske vatre. U istom periodu opismenjeno je 557 omladinaca. Na gradilištima radi 48 literarnih kružoka i 71 likovni. Ovi kružoci, na dan festivala, otvorili su izložbu na kojoj je izloženo preko 300 originalnih radova.

Na programu festivala uzelo je učešća preko 700 brigadista iz 21 brigade. Istupile su folklorne grupe iz svih krajeva naše zemlje, horovi brigada i narodni orkestri.

* **Takmičenje amaterskih pozorišta Vojvodine** završeno je u Novom Sadu. U takmičenju je učestvovalo 25 rumunskih, 19 mađarskih, 11 slovačkih, 2 rusinska i 101 srpsko-hrvatsko društvo. Po jednoglasnoj oceni žirija za ovogodišnjeg prvaka amaterskih pozorišta Vojvodine proglašeno je društvo »Branislav Nušić« iz Turije.

* **Savetovanje pretstavnika svih amaterskih pozorišta** Vojvodine održano je u Novom Sadu. Pored rukovodilaca i reditelja pozorišta, savetovanju su prisustvovali pret sednici i sekretari sreskih i gradskih saveza kulturno prosvetnih društava, sekretar Saveza kulturno-prosvetnih društava Srbije i poverenik za prosvetu Glavnog izvršnog odbora. U referatima su istaknuti uspesi i nedostaci dosadašnjeg rada i dato nekoliko predloga za bolji rad u budućnosti, kao, na primer, da se kursevi za reditelje amaterskih pozorišta održavaju pri svim profesionalnim pozorištima Vojvodine. Istaknuta je potreba borbe za idejnost pozorišnih dela koja se prikazuju. Odlučeno je da se Savez amaterskih pozorišnih društava uključi u Savez kulturno-umetničkih društava Vojvodine.

* **Kulturno-umetnička brigada Beogradskog univerziteta** »Branko Krsmanović«, sastavljena od najboljih članova hora, folklorne grupe i dramske sekcije Akademskog pozorišta provela je dvadeset dana na radilištu Novog Beograda. Za vreme svog boravka na gradilištu brigada je dala niz priredbi. Sa gradilišta Novog Beograda brigada je otputovala na autoput »Bratstvo—jedinstvo«.

* **Prodajne izložbe knjiga** organizovali su mesni odbori Saveza kulturno-prosvetnih društava Bečejskog sreza. U većini mesta prodane su sve izložene knjige.

* **Trideset šest knjižnica** sa knjigama na šiptarskom jeziku uputio je ovih dana Oblasni narodni odbor u Prištini šiptarskim selima. Time je broj knjižnica i čitaonica u Kosmetu povećan na 241 sa 53.900 knjiga. Samo u toku ove godine otvorene su 94 nove čitaonice sa 14.140 knjiga.

* **U Prizrenu je otvorena biblioteka za Šiptare.** Biblioteka ima preko 400 raznih knjiga na šiptarskom jeziku.

* **U čast Petog kongresa KPJ,** članovi Narodnog fronta Kosmeta sagradili su i stavili pod krov četiri osnovne škole u Doganoviću, Gurišici, Nerodimlju i Kačaniku. Svečani miting održan je na dan Kongresa povodom otvaranja nove osnovne škole u selu Brosancu.

HRVATSKA

Renoviranje kazališta u Varaždinu

Zgrada Narodnog kazališta »August Cesarec« u Varaždinu biće renovirana kreditom Gradskog NO-a od šest miliona dinara. Tom će se svotom temeljno popraviti cela zgrada Doma kulture i kazališta, velika koncertna dvorana, unutrašnjost kazališta, lože, hodnici i pozornica. Opravke će se završiti do proslave 75-godišnjice kazališta, koje će se održati početkom nove sezone 1948-1949 godine. Tom prilikom daće se svečana pretstava »Dubravka« od Gundulića, a u Domu kulture održaće se niz svečanih priredaba.

★ **U Kotaru Vis postoji pet biblioteka Narodnog fronta** sa oko 10.000 primeraka knjiga, većinom posleratnog izdanja. Ovim bibilotekama služi se uglavnom veliki broj radnika, dok seljacima nije pravilno objašnjena važnost čitanja dobrih knjiga. Moralo bi se poraditi u tom pravcu kako bi i seljaci koristili biblioteke.

★ **Na svojoj turneji po Istri,** Hrvatskoj i Slavoniji, a posle gostovanja u Vukovaru i Borovu, umetničke sekcije Splitskog radničkog kulturno-umetničkog društva »Jedinstvo« priredile su, na Dan ustanka u Hrvatskoj, 27 ovog meseca, u osječkom Hrvatskom narodnom kazalištu pred ogromnim brojem osječkih trudbenika. Na početku priredbe njihov pretstavnik izručio je borbene pozdrave Splita radničkoj klasi Osijeka.

* **Kulturno-umjetničko društvo »Metalac« iz Sarajeva** posjetilo je, na svojoj turneji po Dalmaciji, grad Korčulu, gdje su članovi pjevačkog i tamburaškog zbora, folklorne grupe i orkestra priredili koncert za trudbenike Korčule. Naročito je veliki uspjeh postiglo izvođenje pjesama »Staljin — Tito« i »Živio Titov plan«. Koncert je posjetila velika masa građana Korčule, kao i gostiju.

CRNA GORA

Rad umetničkih škola

U Crnoj Gori, posle oslobođenja, osnovano je nekoliko novih škola za uzdizanje mladih kulturnih kadrova. Značajnije su: Škola likovnih umetnosti i Srednja muzička škola »Njegoš« na Cetinju. Pored ovih, postoje još i niže muzičke škole u Kotoru i Titogradu.

U tri razreda Srednje muzičke škole »Njegoš« bilo je na kraju ove školske godine 85 učenika, od njih je više od polovine završilo razred sa odličnim uspehom. Đaci ove škole nastupali su redovno na priredbama masovnih organizacija, a, sem toga, dali su i nekoliko uspelih koncerata (od kojih dva u Skadru i Tirani).

U Nižoj muzičkoj školi u Kotoru završila su razred 84 učenika, a u Nižoj muzičkoj školi u Titogradu (otvorenoj u martu ove godine) sto učenika. Interesovanje omladinaca za ove škole vrlo je veliko, tako da, na primer, Muzička škola u Titogradu iz tehničkih razloga nije mogla da primi više od 30% prijavljenih kandidata. Petogodišnjim planom predviđeno je otvaranje još tri niže muzičke škole — u Nikšiću, Beranama i Pljevljima. (A. B.)

BOSNA I HERCEGOVINA

Festival omladinskih brigada na gradilištu metalurgiskog kombinata

Na gradilištu Metalurgiskog kombinata u Doboju održan je festival omladinskih radnih brigada prve smene. Najbolje rezultate postigle su Deseta makedonska, Druga trebinjska i Srednjoškolska aranđelovačka brigada. U okviru festivala otvorena je izložba kulturno-umetničkog rada, na kojoj su izloženi crteži, dnevnici i zidne novine brigadista.

* **Sarajevsko kulturno-umetničko društvo »Proleter«** organizovalo je uspelu turneju po mestima tuzlanskog rudarskog bazena i na gradilištima autoputa »Bratstvo—jedinstvo«. U programu koji je izvođen učestvovalo je ukupno 100 članova društva.

SLOVENIJA

Prosvetni rad u srezu Novo Mesto

U srezu Novo Mesto, u periodu od četvrtog plenuma Ljudske prosvete, osnovano je više novih knjižnica i biblioteka. Ljudska prosveta Slovenije poklonila je svim novoosnovanim knjižnicama, pored knjiga, mnogobrojne publikacije potrebne za kulturni razvitak sela. Do dana Kongresa Komunističke partije Jugoslavije u gradskoj knjižnici sabrane su 1523 knjige, u šest sindikalnih knjižnica 446 i u 51 seoskoj knjižnici 6996 knjiga. U pretkogresnom takmičenju pregledano je poslovanje svih knjižnica u srezu. Celokupan kulturno-prosvetni rad je postao znatno intenzivniji. Najviše priredaba u srezu dato je u korist izgradnje zadružnih domova.

* **Amatersko pozorište u Kranju** zaključilo je ovogodišnju sezonu prikazivanjem jednog dela španskog klasika Lope de Vega.

* **U Mariboru** osnovana je, još na početku ovogodišnje sezone, sindikalna pozorišna škola. Na prijemnim ispitima učestvovalo je 50 kandidata. Stručni predavači upoznali su đake u toku školovanja sa istorijom pozorišta i istorijom stilova, sa osnovnim pojmovima dijalektičkog materijalizma, sistemom Stanislavskog, tehnikom govora, izgovora itd. Na internoj priredbi na svršetku školske godine učenici su pokazali ozbiljne rezultate. — Sindikalna podružnica ovog pozorišta, pored pozorišne, osnovala je i baletsku školu. Oko 40 pitomaca bilo je podeljeno u 2 razreda, a učenici su tri puta nedeljno u toku cele sezone pohađali školu. Škola je pokazala vidan uspeh. Dva početnika već su angažovana. Priređene su i dve baletske večeri. kao i gostovanje na Autoputu, gde je dato 12 priredaba. (D. M.)

* **Društvo mariborskih likovnih umetnika** osnovalo je prošle godine slikarski tečaj za samouke. Prvobitno zamišljeni skromni tečaj sa 10 učenika razvio se u dobro organizovanu slikarsku školu sa 32 polaznika. Mariborski likovni umetnici držali su predavanja po četiri puta nedeljno. Troškove oko izdržavanja škole, koju su posećivali radnici, đaci i nameštenici, primio je na sebe Prosvetni otsek Narodnog odbora Maribora. (D. M.)

MAKEDONIJA

Izložba dokumenata narodnooslobodilačke borbe

U čast Petog kongresa KPJ, 16 jula, otvorena je u Skoplju, u Domu Jugoslovenske armije, izložba, na kojoj su izloženi dokumenti — rezolucije, proglasi, leci, prve novine, brošure i knjige — koje je KPJ izdavala u toku svog postojanja.

Na najvidnijem mestu istaknut je proglas CK KPJ izdat neposredno posle zločinačkog napada hitlerovske Nemačke na Sovjetski Savez, kojim je CK KPJ pozvao naše narode, a u prvom redu radničku klasu i članove njene avangarde — komuniste da stupe u redove boraca protiv fašizma za spas naše domovine i radi ukazivanja pomoći velikoj socijalističkoj otadžbini — Sovjetskom Savezu.

Izložba takođe prikazuje razvoj Narodno-oslobodilačke borbe naših naroda, a naročito naroda Makedonije.

U Skoplju je, pre izvesnog vremena, kao posebni otsek knjižare »Prosvetno delo«, otvorena prodavnica ruske knjige, prva ove vrste u Makedoniji. Prodavnica raspolaže velikim brojem knjiga — beletrističkih, naučnih i stručnih, — novina, časopisa i ostalih publikacija koje izlaze u SSSR-u. Otvaranje ove knjižare pretstavlja nov i radostan događaj u kulturnom životu makedonskog naroda. Iako je knjižara »Ruska knjiga« tek nedavno otvorena, ipak se, prema dosada rasprodatim knjigama, može ustanoviti koliko je interesovanje makedonskog naroda za kulturni život u Sovjetskom Savezu.

ISPRAVKA

C. Minderović zamolio nas je da objavimo sledeće:

Netačno obavešten, a ne proverivši u nužnoj meri, naveo sam u članku »Za bolji kvalitet masovnih pesama«, u 18 broju »Književnih novina«, da je pesma »Padaj silo i nepravdo« stara nekoliko vekova. Međutim, naknadno sam utvrdio da je tu pesmu napisao dr Josip Smodlaka i prvi put objavio u Splitu, 7 maja 1908, u listu »Pučka sloboda«. U svom današnjem obliku pesma je nastala kasnije. Izmene vezuju pesmu za motiv ustanka hvarskih kmetova pod vođstvom Matije Ivanića i verovatno iz te okolnosti potiče uverenje i obaveštenje da je pesma nastala u hvarskom ustanku, koje mi je sugerirano.

UREDNICI:
Jovan Popović i Milan Dedinac

PRETPLATA ZA KNJIŽEVNE NOVINE
Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 meseci 70 dinara i na godinu dana 140 dinara.

Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara.

Broj čekovnog računa 1-9060049
Poštanski fah 617.

Odgovorni urednik: Jovan Popović, Beograd, Francuska, broj 7 — Štamparija »Borba«, Beograd, Dečanska 31.